

הקדמה קטנה

הספור הנכתי הזה הנקרא ילד האמת אשר נזיה בעליל
 זה שלשים ושש שנה, ואנכי מבני הנעורים או אשר לקחו
 חלקם בהריב הקדוש הזה, ויהי שמור בנאד זכרוני ימים
 רבים, עד כי מצאתי און לי למשוך בעט סופר ואכתבתו
 בדיו על הספר, ויהי מונח חרות ידו ישנים הבות, עד כי
 נמנתי בלבי כעת, עת לרפא להציאו לאור.

הספר הזה אין בו לא איסור ולא היתר, לא נדרים
 ולא אזהרות, לא חמורות ולא קלות, לא סודות ולא רמוזים,
 באשר כי איננו כי אם ספר אמתי כמו שהיה, ולא שגיתי
 בו כי אם שמות הערים לבד המורים על תבונתן, ובכל אלה
 כבודו ותועלתו במקומו מונח, כי איננו נגרע בערכו מכל
 המון הספרים מקודות העתים שבבר חלפו ועברו, למען דעת
 בני עמי מספר המעלות אשר עלו או ירדו במעלות קלם
 התרבות (ניוילתליטן) מאז ועד עתה, כל קרא משכיל ירצה
 ידחוק האישים (יהא פטרולמן) אשר יפגושם מתארים בהספור
 הזה, כמו את הרב מאראנע, ד' פיווע אולאק ודודומים להם.
 בכוסף נמרץ כנאד מחוקרי קדמוניות המתרפק בתעצמות
 ועוץ על גלי העצמות (גניפסע) מחיות השנה אשר כבר היו
 לעולמים (פז ומר אריזוליס) ועתה ספו תמו, בהמצאם עתה
 ספונים ברוק האדמה, וכמוהו מרוב המצד להבין בהיחוד

זפרונה

הוא

ספור נחמד מהשערוריה אשר נהיה זה שלשים
 וחמש שנה בבית הכנסת אשר בעיר הקטנה
 "זפרונה" בליל שמחת תורה, ובתוכם און גם
 אנכי הכותב; י'א'מ'ד' ילד ווילנא:

ווילנא

ברפוס של ר' אברהם יצחק דווארזעץ

שנת תרמ"ט לפ"ק

ЗИФРОУНО,

или рассказъ изъ еврейскаго быта.

ВИЛЬНА,

въ Типографіи А. Дворжег

1868 г.

קדם האלה כל הנעל נפשו לנגוע בהם בגלל הרקב ודם
 התבוסה המדובקים בהם, כן כאשר אקוה, לא ימאס גם
 הוא בספורי זה בגלל איזו שגיאות אשר תמצאנה בו מהיותו
 נדפס בחפזו נמרץ ולא הספקתי להשגיח עליו בעין פקוחה.

וכן לא יפקוד עלי הקורא עון מלות הורות הנפגשות
 לרוב בתבורי הקטן הזה, כי השתמשתי בהן אך להרחבת
 הבאור בעוד הרוסי והאשכנזי משתמש במלות רבות משפות
 אחרות וגם נכריות אשר אין להם שום קורבה לשפתם כ"א
 לתפארת הקריאה לבר, ואין מכלים.

י' א' מ' ד' ילד ויילנא

תְּבוּנַת הָעִיר וּפְרוּנָה

שמה בעמק ברכה אשר ישמחהו הנהר, א" בהמון
 פלגיו ובשפעת גליו, והסגור מזה ומזה ברוכסי הרים ובעבי
 יערים, יושבת על דרך המלך עיר קמנה ושמה "זְפֻרְנָה"
 תכיל בקרבה אך שלשים בתים שפלי קומה מכוסים בתבן
 נפוצים על פני האדמה באין סדרים כזרים במורה המקרה,
 לבר אלה שמה בית תפלה ליהודים, ומקדש לנוצרים המתנשאים
 בשיא גגותיהם לכל המשכנות האלה, ואשר חשף משחור
 תארם מגשם וממטר ומשטף הזמן אשר שלח בם שנו ויאכלם
 בכל פה, במעונות האלה תִּקְנֶן מאז רדת העיר מטה,
 התומך, העונה, ההסתפקות והמנוחה, כי יגורו שם ששים
 נפש מבני עמנו תמימי דרך עובדי אדמה מעודם, ודבר אין
 להם עם כל אדם, ובלעדם עוד שמה מתי מספר מבני
 האכרים אשר היו עבדי עולם להארון "צ...". אשר לו כל
 הככר הזה עד בית הורון התחתון.

לפנים היתה עיר רבתי עם סחר גוים, כי אדוניה
 הראשונים אנשי הסר הועילו למסחרה במשא יד ובבנותם
 בה בית דוהר (Dohr) בית מלון בעליות מרווחות, בית
 מְנַסֵּר נסרים (ענגמיסלע) וביסדרם שמה גם ימי שוקים (וידיס)
 וינהרו אליה מכל המקומות אשר סביב לה, ותעש היל
 במסחרה, תרף (עילאן) שבתה בין שתי עיירות הגדולות
 מְמִנָה, והנה בית-החורון התחתון והצרי-שועל, צרותיה השתים
 אשר נמלאו עתה מוזאת החרבה בהסבן אליהן כל מערכה
 ומסחרה

ומסַתְרָה, ויהי כאשר פשטו הצרפתים על הארץ הזאת בלכתם לחצוב להם קבר בארץ רוסיא, אשר לפניהם הלך הרשף קְהַלֹּץ, והרבר לרגלם כמאסף, נהפכה זפרונה כרגע, ותהי למשואות נצה, כי הרשי משחית האלה אשר שלחו באש את העיר המעטירה מאסקווא מלאו יריהם ראשונה למלכם מלך בלהות בהתבערה הקטנה הזאת אשר הבעירו כמנסים את ידם פה זפרונה, ותעל כליל השמימה מרבית תושביה מתו במגפה, ומתי המספר אשר נשארו בה המה אבות תושביה עתה. ויהי כאשר נשמדו הצרפתים מקרב הארץ והשולם שב אלינו, הציצה שנית מערמות עפרה כיוצק מארץ ציה, כי לא שבה עוד אל כבודה הראשון, באשר אדוניה הראשונים מטוביה ומחויקיה גלו אל הצרפתים וירדו אתם למלחמה ונקפו, ומאז ועד עתה זפרונה מוסרה מעיר ודורש אין לה, כי נסגרה בידי אדונים קשים שונאי נפש היהודים ולא ישירו לבם לעניה ולדלותה, ותָרַד פלאים, ולא נצאָר לה מכל מהמדיה, כי אם בית־עולם מִרְתַּבְּיָה, עדות לזפרונה כי היתה לפנים רבתי עם, ועוד מוסרות אחרות מבתי הומה אשר ספו תמו ולא נודע מי היו שוכניהם.

2.

הַתִּיּוֹדוֹת גַּר תְּמִיד

במצב השפל והנורא ההוא, מצאתי את העיר הקטנה הזאת בהיותי בה לחתן לאחד מתושביה, ותהי בעיני בהיותי יליד עיר גדולה, קריה עליזה, עיר הומיה, אשר תחרש בה כל אוון מרעש אפן מקול שוט וממשק נשקי צבאיה בקרבה. כעיר נצורה, כארץ נשיה, כנכול רגש כל חיים, כי שָׁרְנָה עליה דומית־קבר, חרישית מות, אשר לא הפריעה דבר

בי

בי אם מצלת סוסי הרצים מתחת, וקול צפרים מצפצפים ממעל, או גם תרועת צִנְדִּים הרודפים ביערים אשר סביב לה מחסה לכל חיתו טרף, כי שם ישכל הדוב, ישוד הזאב, ישקוד הליש.

כל מקרה קטן וכל תמורה קלה אשר המה מהבל יחד בעיני תושבי עיר גדולה, היו כי פרף להשביע רעבונם להרשות, ויהיו למלה בפיהם ימים רבים, אורח כי סר אל המלון, או נער מעיר אחרת כי נהיה שמה לחתן, שתו בו פיהם, ויהותתו עליו, ויתמהו על בנדיו, ועל קוצותיו תלתלים, וגם על שיחותיו ורמזותיו, וכן לא נמלטתי גם אני מויקי עיניהם, הביטו אחרי שלשת הירחים הראשונים, ויעבירוני באין חמלה תחת שכט הבקורת, לא השאירו דבר משמלותי אשר לא התבוננו בו בינה, וגם על ששי רגלי התחקו ויספרו המתקה ממסמרות מנעלי בחול לראות אם מספרם בתורה וכמצוה*)

גם הפליאו תמיד לספר מכבוד החתונות אשר עשו בתוכה גבירי שתי העירות הגדולות בשבתה ביניהן על אם הדרך, ויספרו מהן ככובד ראש (פרענסט) כאשר יספרו המדינים (פאלנטיקע) ממלחמת צרפת ברוסיא, ומרוב מרפה (לאגנווילע) חדרו איש בית אחיהו וידעו מניד קדרתו עד תבלול ביצתו, מנערתו באמתו עד שיהתו הקלה עם אשתו בחדר משכבו, לו נפקד מקום איש בבית המדרש, או גם אָתֵר לבוא, ותרו לדעת

(* קהלת י"ב) חמן מינין לא ילא הליס כסמל המסומר! וכמה מסמרות יהיו זו? ר' יוחנן אמר: חמש, כנגד חמשה חומשי סורה, ר' דוסאן בן מינא חומר: שבעה, כנגד שבעת ימי השבוע, ור' חנינא אמר: חמשה, כנגד חמשה ירחי לילה, ור' חייל נוחן אחד עשר מכאן, וי"ג מכאן, כנגד כ"ד ספרים, מה הספרים כ"ד, אף המסמרים כ"ד, ומה המסמרות כ"ד, אף המסמרים כ"ד.

וספדנים המחזירים בעירות, המוכחים המה מרבית אנשים אשר בחכם המה ההפך מאשר יראו בגלוי, יכו העם בשבט פיהם בבתי המדרשים ובבתי הכנסיות, ויעירו אזנם לשגות מכל אמרי דעת ולנער כפם מכל עסקי העולם, וירום לבלות גופם וזמנם בהגות ספרים וסגופים אשר אין להם שחר, ואשר מתנגדים מקצה אל קצה לטהרת דתנו; הררשנים יתחוללו בשבתות ובמועדים בדרצות של הבל, שאלותיהם תפל, ותשובותיהם תהו, תחלת דרושם סבלות לא מעט ואחריתו הוללות רבה וקריש אחריו, עליהם יתעלו הספדנים אשר מרחוק יריחו כל נכבד גוע ויבואו לבכותו בכסף מלא בעוד נשמתו בו, ואשר גם בידם שמות הרבנים אשר סתו ביו השנה, או גם אשר עוד ימותו בעוד שנתים, (כי מאן קצירי ומריעי כרבנן?) כתובים איש איש על דף מיוחד אתם בספר, והספרו בצדו, והיה אם תמו לגוע גם אלה ואפס עוד אדם כשר לבכותו, אזי יעשו מספר מר על מות שני בני אהרן, וירעשו העולם על הגזרות המתרגשות לבוא בעולם (אשר ינבאו אף מלכם) ומבכים את העם בכיה של הנם, הוי כן יתענו בני עמנו תחת ידי מתעים נתעים, זה ינחם, וזה יקחם, זה יאחז, וזה יפליט, ואין מציל, באשר כי ההמון אהבו כן והמשכילים ידמו.

המחלקה השניה המה האנשים אשר בל ידעו לדרוש או גם להספיד, כ"א להנעים נאום, לספר גדולות מהגדולים, מדרכם בקודש, משיחותיהם הול, גם ילמדו לשינם להניד גמטריאות בכל פרשה ופרשה, נטריוקון, רמוים, ידעו לבשר ישועות ונפלאות הנעשות שמה בארץ הקדושה, ומהם מראים עוד העתקות מאגרות שקר כי המשיח המקוה כבר הגיח ממקומו בראש חילו הגדול ממערב הפנימי, והישולטאן

והישולטאן הולך לקראתו עם שריו וגדוליו לשום עטרה בראשו ולקדם פניו במנחה, ואין מחסור להגאילה כ"א תשובה שלמה ועזות חסד, לנוסעים מתעים כאלה יקראו ההמון בשם אורחים הגונים, ולהם הצדקה לשבות ולאכול בבתי הנכבדים.

גם הנוסעים לארץ הקדושה (" בעלי שמות, חונים נוסעים (אנטיגנטי), שדכנים, מוכרי ספרים, בעלי מגוהים, בעלי תשובות, הולכי גולה (גלות אנטיגנטי) עגונות, כלם להלוקה הגדולה הזאת יחשבו, באשר מלאכה אחת לכלם להתעות העם בכזביהם ולאכול בשרם מעליהם.

המחלקה השלישית תביל בקרבה את ההמון הגדול מהריקים והפוחים, קלון בית ישראל, חרפת עמנו אשר בעמל אנוש אינימו (** כי דבר אין להם עם כל מלאכה ועסק, אוכלים אף לחם העצלות ביד רמה ואין מכלים אותם דבר, ידרון ידרון (תמיד) להקות להקות מעיר לעיר, מכפר לכפר, עד כי יבסו את עין הארץ, בהם הרה ויוולדת יחרו, יעלו בכל בתי הישובים המרים המרים, ויאכלו מפתם ומטבתם וילכו להם גם בלא השבת תורה וברכה, או גם בלא הברת מובה, ויש מהם אשר לא יזווו ממקומם עד כי ינתן להם עגלות וסוסים לנהלם עד כפר השני, ובני הכפר

(* וכן ראיתי נוסעים כאלה אשר יכונו את הארץ כל יומים. מאככים כסף למעט לארץ הקדושה, ורועים בחון לארץ עד כי יסתחבו כי ישלחו בעתלה ידיהם ומגל יבואם לעיני השמש, ואז צבואם לפירות אחרות יחליפו דבירה לאמר: כי יצאו מארץ הקדושה וכל יקר רחמי עיני ויספרו אשר לא יספר ולא יאמן.

(** מדרש סדר מנצט י"ז בעמל אינימו, לא לתרוש, וגל לזרוע, ולא לקצור:

הכפר תמימי דרך בל ילאו להטפל את הנטל הזה המת מלאה עון * ינשארו וינטלו עד כי נגזו ויפפו את הנודדים

(* בהאספקה הזה גמלאו עשירים רבים כספיהם לנודדים מחמת למדיהם! כהאי עובדא דר' יוחנן ורבי לקים נההון למסחי בהדין דיוסין דעבריה, פגע בהון חד מסכן כו' עד דלגיין מסחין ליה אשכחין חדא כיסא ושית מאה דינרין תלא בקדיליה, אמרו כו', שמה במדרש רבה סדר בטר פרשה ל"ד, ויש מהם נושאים נשים רבות ועשו נשואים בכל עיר למען חזם לקחת מקופת הגדקה המיוחדת להנשים בלה, צבואם לעיר קמנה ויחלככו לרוב צבית ההלה, מהיותה נסוקה רק פעמים בשבוע, וישנו יחד הנשים ונשים.

גם ההלכות עליהם אחד ממכניסי האורחים המפורסמים חס דיק וישר למחל לאמר: "חין קף להנודדים אשר יליתו צביתו ועוד לא זכיתו לראות חבר אשה מאלה המעבד לטוב, ומעולם לא שלחתי אחד מהם אם אכל כיום מיד בשר וימשך ידו מניד חלב ויחמר: הן! או אם כבר התפלל מנחה ויחמר: ללו! —" גם השבילו להערים ולהונות את השופטים בכל ערמה ורמיה בעולם, כצוא חס מהם ללוש ישובי אשר הנהו כהן, יאיה על צנו או על ברו הקפנים אשר חמו בדרך, לתה נפשם כמה, ויחללו וימחו לעיני בעל הבית למען הניסו מציחו, והגודל לא מש עד כי נקן להוצאות הקבורה וזה הלך לו, בצרעם את בניהם כצבו צמחיהם לאמר: הרבני כו' העומד מלד ברו מתחייב לתת לה דגוניה את העיר סלוקא ואגפיה על שלש שנים" לאמר: "אשר אך לה ולכן זוגה יהיה הגדקה לסבב בהסנייה הזאת, ואבותיה עם כל האספקו הגלוי אליו יעקרו רגליהם משם כל ימי המשך הזה. — גם יעשו עצמם חברים, סומים, אלמים, נכפים, מתנפלים על הארץ ומתפרפרים בכל אשר ילכו לעורר רחמים, ובהשתחויהם לכן עם אתר לאגורה כסף, מדברים כל סרה על היהודים! אחר הכלל צימי השבתות חים חים בית חס חסדו, יהלו לסבב בעיר על הפתח ויולאו משא בחולות אשר חין שם עירוב, סוף דבר: הגמו חפשים מהמלות, מעול חורה, מעול דרך ארץ, ומעול מלכות, לחמם נון, מימיהם נלאמים, שלהם ערך לפניהם בכל אשר יבואו, בעוד הישר באדם משא חרפת רעב צמון,

הנודדים יחד בתער פקודת הגרוש אשר עוד מעט עברה על יושבי הכפרים האלה, ספפו כשער ראשי יונק את הכנס יחד ביום התגלחו מנתקו.

5.

ר' פיינע אולאק

אם בשל אשר יעמלו המבעים (יהא פהויקער) התקרים אחרי מצפוני התולדה זה שנות אין מספר, לחלק קלמסי פסיינען) צאצאיה באותות למחלקותיהם ומערכותיהם בספריהם אין קץ, עוד רב הנשאר לפניהם בהמון התולדות אשר בל ידעו אל מי מהמפלגות הרבות למנותם, אף כי עוד רב הנשאר לפני צעיר הסופרים כמוני אשר נסרתי זה אך ראשונה לחלק פליטי יהודה אלה, אשר בל אוכל הד יחוסיה

כי ככלם לבקש, ולאזה חין בוסה, ולא חרפה, לא יחוס משפחה, לא נאה, ולא מגונה, נעורים וריקים מכל מדה טובה, מכל רגש קודש. — זה שנים חמש כי ראיתי גודל כוח סריר מהנבזים האלה ישב ז' ימי אכל בחצר בית הכנסה שלנו בגלוי לכל העם, ישב על הארץ חלון מנעלים, בפוזמקאות קרועות ואצבעותיו הגדולות וכן תפוחי עקבותיו נראו החולה, עשדויה לכפרין כי לא עשה לפניו מימיו, לפני עמד ספסל קצן מנוסה צמכסה מזוהמת, ועליה היו מוחים שני צייגעל" לסעודה הבראה, מלדו הימנית עמדו נשים דרקיות אשר צלו לנחמו ועל שמאלו עמדו שדכנים אשר צלו לדבר לו ככנדות והוא אשר השכיל ללחץ ידי חוצה שניהם, היה פונה לכאן ולכאן, פעם דבר את הנשים המתחמות, בצכי תזכורים קמתמרמר על מזו, ופעם דבר את השדכנים כמתגאה וכמתפאר כי יש לו רב, והיה מתנה עמהם תנאים מופלים בדבר הגדוניה והקצן, ויחלק את פניו לשתי חלקים האחת היתה בוכיה, והאיה השנית הלה ושמתה.

יחסייהם במחלוקותי אלה אל נכון:

שורו שמה בהתולדה לא עוד פלש מה הוא הפאליפ
 ומה הוא הספוג (סולמט) אם חי לחיים, או צומח לצמחים
 הנמו, ופה בפלגות הערב הרב הזה עוד אתי אישים אחרים
 אשר כל אדע עוד לנקוב שם המערכה (קלמט) וכסו עליה
 אלה, מהיותם נסמנים בכל האותות לכל המפלגות השלש
 אשר אמרתי, כי פעם ראיתים דורשים ברבים, מספידים
 כהמחלקה הראשונה, ופעם ראיתים מרבים לספר נפלאות
 מארץ הקדושה, עוסקים בסגולות, בהשבעות, כמעשה
 האנשים למחלקה השניה, ופעם ראיתים נלויים בענותם
 להאספסוף אשר למחלקה השלישית, מסבבים בעירות
 כהפתותים, ומהיות כי אחד מהמספקים (אונטנוויסט) האלה
 היה כליל (איון לויס נולד) ממפלגות שלשתן האלה בשחיתותיו
 הרבות, הרימותיו עתה מאחיו ואכירתו להעמידו לפניך
 קורא נעים, למען תראהו ותדעהו ויהיה לך למופת לשפוט
 טמנו את יתר אחיו ותגל נפשך לראות כי שהר ד' את
 ארצנו מלולים כאלה. האיש הזה הנהו ר' פייווע אולאק
 את אבותיו לא אדע, אך אותו ראיתי, וגם את בנו
 הכרתי, אך לפי המסורה גרוף היה * מישיבת כפר עין
 זיתים. האיש הזה לא היה ארוך ולא קצר, אך היה בריא
 אולם, רחב כתפים, עב ירכים, גרמיו כמסיל ברזל,
 אבריו מוצקים, מפיקי כח, פניו אדומים, הוטמו מעוקל,
 עיניו שהורות מורי פחד תשורנה מבין שבכי שערות גבותיו
 ועפעפיו הארוכות כנמר עלי דרך וכדוב אורב מחורש
 מצל, זקנו ומחלפות ראשו רבות החלאה אשר הלבנו
 מזוקן

* טעם המלה הזאת (ארוים נעשאנען) וכן במדרש בראשית
 כ"ג טלל היו לומים (על יתכן) גרוף היס מביס לבימלך.

מזוקן הצטרנו יחד סביבות פניו, פני להבים, כאזורי שלג
 אזורים להר ערפה (פיער שטייערן בענג), שפמו אשר פרא
 יגדל ומחה (טערייפנעט) על קצות הזקן מזה ומזה נמלא רסימי
 לית נחיריו, וממנו ירדו כמל הרמון וכנשם נדבות על פי
 מרותיו, על מצחו הגדול השמות כמישור ואשר כבר
 האריך עליו הזמן למעניתו ויקמטהו ליקתה קמטים, שכנה
 עליו עננה, חויו ורעם וכל בלהות צלמות, כי שונא נפש
 האדם היה הנוכל הזה מנעוריו, ומעולם לא קרן פניו
 מברק חסד ורצון, כי בסופה ובסערה דרכו מעולם, ובאשר
 שם עינו קרה אסון, כי היתה צרה מאד בטובת הבירו,

וכאשר היה מזור במבנה גיותו, כן שגא בלבבו
 מרקמת קיטייע' המגיע עד הארץ ופסי דקמת משי שהוד
 (פאלאמאן) יסובו את פי ראשו, את כנפיו עד עקבו, עשדים
 קרסי נחוישת קלל בהשפה מזה ומזה, ירכסוהו אף
 מלעומת הבטן, ובעד חוהו השעיר לא סגרו ויראה תמיד
 התוצה בעד פי טליתו הקטן, על לבושו זה היה תגור
 שלש הנורות זו למעלה מזו, הראשונה היתה אף שפת
 רקמת צמר (אקייקא) הארוכה מהאבנט תגרו הכתנים
 בקודש, שניה לה מרקמת קיטייע' שחורה הקצרה ורחבה
 מהראשונה, השלישית היתה אזור רקמת קאמלעט' רחבה
 מהשניה וקצרה מהראשונה וראשה אחוז בקרס נחשת, מתחת
 להגורות השלש האלה היתה תלויה לו מטפת לפחות תאף
 מגואלה וארוכה כמפת יד סרוחה עד הקרסולים, ולא
 השתמש כ"א בקצה האחרון הסחוב על מיט חוצות רגליו.
 היו נעולות בנעלים גדולות וכבדות, מחציתן ממולאות
 בחציר ובתבן ועליהן עבסיט, כי לא נקן הפרא הזה
 מעולם והעלו גם צמחים (טימען). ראשו היה מכוסה ביארסילקע

גדולה בית

גדולה רבת המלאה , כלה משקה סליה היוע ומנוקה מכל
 אבקת אבני השחוח ומרסיסו דיו כי קרה בה את סכיני
 ואת עטו , ולא נורע אם היא רקמה או מעור אילים , ממעל
 לה לבש מצנפת דברים ירוקה ועליה חבש עוד מגבעה
 (שלימפא) ביטי הקיץ עם שולים רחבים אחווים בחבלי
 בוך בראשו הקטן והסגלגל . גם המכנסים אשר לבש צדקו
 יחד את התלבושת כלו , כי היו רקמת פשתה כהה אשר
 לא רחצה ולא באה בסיס מיום צאת הצרפתים מהארץ .

בצאתו לדרך לבש עוד על גבו „רעליע“ סרקמת
 קיסייעי שחרר , וביום סגריר התכסה עוד בבגד צמר עב
 אשר לו גם עטיפת ראש מאחרו (קאפאז) ובידו הימנית
 אחז סטה עוז אשר בראשו כפתור נחשת קלל ובקצהו
 מסמר ברזל , ובשמאלו החויק מושכות ילקוטו העשוי מעור
 עגל לא עבד , עמוס על כתפו ככבד אבן , כי בו היה
 ספון סליתו , שני זוגות תפילין , סרור שערי ציון , תפלת
 הדרך , ספר תהלים , ספר מפעלות אלקים , סכון למול
 שלחופית עם פתותי „טאבאק“ לעשן , כתבים עתיקים ,
 העתקות מאגרות ארץ ישראל , כתבי ערות מהרבנים כי
 הנהו בחיר האנשים ויקר רוח ; גם בחגורותיו אשר במתניו
 היו טמונים הפצים רבים , טאבאקורקע , קרן הפרה (ראזאק)
 אוצר אבק הטאבאק להריח , בתי עינים , זוגות שתים ,
 קסת הסופר מנחשת קלל עם תיק הקלמוסין , אבן פלדות
 (קלאמין) עם עשת ברזל צרוף (שטע) , שברי כלי מקטרת , לבד
 כלי מקטרת שלמה (פיסקע) אשר לא משה מפיו כ״א באכלו .
 קולו היה עב ועמוס , דבורו מהנחירים , גם היה איש
 דברים מאד ואיש לא נחבא משוב לשונו ; ויוקיר ויקל
 בכבודו של אדם הכל לפי טוב הנדבה אשר קבל מידו .
 גם

גם על המדינות אמר איזו לקלן ואיזו לכבד . גם
 הקה בשבט פיו ? ועל מי לא שפך זעם שפתיו ? גם
 על שב , גם על ילד . גם העצמים בבטן המלאה לא יזכ
 בעיניו , ומי כמוהו היה מהיר לשון לספר נסים ונפלאות
 מארץ הקדושה , מכתנות דן , מבני משה , ודברו מה
 עמד ויטורד בפשוט וזרעותיו השתים רחב כתפיהם , רחם
 דגליהם אשר הרים בפיהו מכל תורן אָני ; גם גלה קצים
 כמסתרים . וידבר רתת מקדושי עליונים , ודברו עשה
 על כל פרק ופרק שאיפת „טאבאק“ , או נמיאת יישיש , ואז
 בחוטו המו מעיו על הכלל ויתן קולו בכבי ויבכו כל
 הנצבים עליו , אך כרגע הלך רוח וינחם , הוציא מילקוטו
 תבילות תבילות כתבים , מכתבים מנשיאי ארץ הקדושה ,
 המבשרים אל נכון כי שנת נאולה באה , וכי כבר הגיעה
 בני דן ממתבואם ויעברו את הנהר סמבטיון והנה הנם
 לפרות את גלות החל הזה , נחמם וישתקו ויקראו אותו
 לאכל אתם לחם , ובשבתו אתם על השלחן הראה אותם
 כי נפלא הוא מפל גם במאכלו ובמשתרו , כי אכל לחם
 אנשים עשרה , ולקבל עשרים חמרא שנה , וזאת לו אף
 מאכלו על שלחנות אחדים מאז נעתק משדו אמו , וכן
 יישה גם הוא את בניו , כי אך גמלם מחלב אשתו
 השיף בפיהם טפות אחדות מנוד הגירוסים אשר יבשלו
 בהקליוען , (טפות אשר נפש הנריבה תצא בהן) ומאז
 הולאה לא נהנו מסעודה שלהם עד כי כלו לאכל (כי מרת) .

ובעודנו מספר אך ממרום ומכל קדש עת עינו גם
 בארץ למנות ירחי הריון מכל בנות הנבירים אשר בעזרת
 האל , ככני צוען לפנים את המלאות בישראל בעודם לבית
 פרעה , למען ירע עת לדתן ויבא להתפלל בהקשותן , ולאכל
 מהובחים

מחובבים בליל שמואים (והנאמנות) בברית המילה. גם ידע לקרא כלם כל נער ונערה אשר הגיע פרקם להנשא. ולא העביר מעד חתונתם. גם לא נכלם לבא לבית הגבירים לברכם במו"ש בלילות המבילה. לאמר "ימן ד' לך הריון מהלילה הזה!" ויאכל וישת בכל אשר בא. כי בכל מקום היה שלהנו מוכן לפניו. מלבד הנדבה אשר קבל. כי ידו היתה פתוחה לכל. גם היה מהיר להתפלל בעד כל חולה. והיה אם נרפא וחי נשא ברכה מאתו שקל כסף. ואם גוע בעונו מהר להספידו וללמוד בעדו משניות. להגיד קדיש. אם הגוע לא השאיר אחריו בן. והכל ביקר גדול.

ובהיות זפונה עומדת על אם הדרך אשר משם מסלות שלש. האחת תפנה לעשרות עיר. השניה לבית לחם. והשלישית לחצר שועל. נפקדה העיר הקטנה הזאת ממנו פעמים עשר בשנה. כי מאז החלה רוח הרעבתנות לפעמו בין הערים האלה לא החשיף לסור גם אליה. ומרו עברו פתה יושביה בכל פעם לכתוב ספר תורה. נביאים. לקנות ש"ס. ליסד חברות. ויפתו ויחגו בכל עת בואו אליהם התחלה או סיום.

ותהי העיר הקטנה הזאת אשר נשמרה מאז ימין לשכורה ולמוצא יי"ש. כי תגו את המועדים ההרשיים אשר ברה להם הסובא הזה במחולות ורקודים והוא בראשם. שר פומנים עתיקים בנגון מהארץ הקדושה. וכל העם עונים אחריו ומכרכרים בכל עו אנשים ונשים יחד. ואיש כושו בידו ויהיו לה כל ימי שבתו אתם ימי משתה ושמחה.

ומי שלא ראהו שמח ומתהלל על חתונת הגנדיים. לא ראה מצחק סמוי כי היה מהיר לשיר שיר הישן והנושן

והנושן. אדם הראשון האם ניהאם. ויבען ון אה חילע אינצונע טאכטער" משל קדמון בפי כסילים. גם היה מטיח להחפץ כנגלל לפני סופה. ויחון בזה את הנכבדים ויהללחו כי הגדיל לעשות. ומי כמוהו היה תקיף ונאמן בעיני הנשים הזקנות אמות הגבירים. כי החליק אליהן בעינו. גלה להן סגולות. פתר להן חלומות. חזו להן עתידות טובות. גם לא התעצל להרבות בשבת בניהן ונכדיהן וינבא גם מקו ידן כל טוב סלה. והוא היה הראשון אשר בשר בעטרות עיר כי נתבטל הנאבאך הראשון*) והיהודים נקיים לביתם מעבודת הצבא עד בלתו שמים. וכאשר לא האמינוהו בדבר הזה ויתן להם אות נאמן בהריקו לפיהו כוס ישועות מיי"ש חדש לעיניהם בבת אחת. כי משומרי ישן היה מעולם ויהי לנס. זאת שמץ דבר מתהלוכות האיש ב' פניווע אולאק. ממוצאיו וממבואיו. וזכרו קורא נעים ויהיו למשמחת אתך בנאר זכרוןך. עד הצינו אותו לפניך שנית כמפלצת ננים (סעראסילע) שמה במחזה אשר אנלה לפניך שמה בשער ליל בלהות הוא: "ליל שקמת תורה".

אין

(* כנזא הסקודה צראשונה לבני עמנו לתת להם לנבא סיחה זאת לעמל צעוניהם. כי נכעחו מפניה. ודמו אשר נכפסם זאת. ויסללו כל הימים והלילות צנתי הנכסיות ועל צתי העולם להעביר מהם את הפקודה הזאת. ויבנו מיום צוהה הוא יום ראשון של סליחות עד יום סמיני עגרת. כי אז נשמע לאמר: כי העביר האלך את הפקודה הזאת. וישמחו ויורנו. וגם הגידו הלל הגדול צנתי הנכסיות. ועד היום לא נודע מי נשא את השמע השוא הזה:

אין עבר ופנה אשר לא תכירונו התולדה לשוב או
לרע במגולה מיוחדת תבדילהו בה מכל יתר המקומות" יאמר
אביר התכמים שתכמי זמננו הארון הומבאלר כספרו קאסמוס .
ואנכי אענה אבתריה: "אין עיר ואין כפר כתבל כלה אשר
לא יפליאנו הבורא באיש מופת העולה באיוו כשרון נפש
או גופני על יתר מדעיו תושבי עירות אחרות אם לשבת
אם לנגות", ובמשפטי זה כל תכוּבני גם העיר הקטנה
הזאת "זפורנה" אשר היתה מצויינה או באנשים שנים בעלי
תכונות מתנגדות זו לזו כשני צירי העולם, כי האחד היה
טפלא בטובתו, והשני ברעתו, והמה הרב המניד דמתא,
וגשני השמש דמתא.

כבוכב מזהיר הנשקף על פני הארץ בליל שואה
וסער מבין מפלשי עב וצעופי ערפל. כן התנוסס על אדמת
העיר הקטנה הזאת מבין תושביה החשוכים (מקום כל אפל
וכל אולת נושנת) האיש ר' שלמה מאראנא אשר היה רב
ומניד מישרים בעיר הזאת, והיה אז כבן חמשים שנה,
טוב רואי, זק הרעיון, מופלג גדול בתורה. ירא אלקים מרבים.
ומדבר בלשון המדינה כיליד הארץ. גם הבין בתכמת
הרפואה ויודע ספרי העתים (פוסטאלריה) ויגדל האיש מאד
בעיני הער (צ. . .) אשר לו העיר וכל הככר, ובעיני
יתר השרים, ויכבדוהו כנשיא אלקים כי כל הדבר הקשה
דגישו אליו ואתר דבריו לא שנו, ועצתו בכל הענינים היגיעים
היתה להם כאשר ישאל באלקים, כן ליהודי וכן לכן עם אתר.

והרף

והרף (מראץ) מעום שכירותיו כי היו אך טפחות * לא
חדל מעשות חסד וצדקה את העניים והאביונים היושבים
אתו בעירו, הוציא משפט לאור לעני ולעשיר אך חנם,
וישכך כל תלונה טרם התגלעה, ויהי שדום בזפורנה כל
ימי שבתו בקרבה.

הישר באדם הזה קץ בהמכותים הצבועים ובהמנידים
הסוכבים בארץ, גם שם תהלה בהמלמים אשר לא יבינו
במקרא, ואין להם חלק בדקדוק ויראם כלם ברע, הראשונים
קרא בשם "מתעי העם", ואת האחרונים קרא בשם "תולעת
יעקב" באמרו: "זאת התולעה אשר תמלט ביצתה בפרדח
ישראל ובקעה שם גוריה המשחיתים בפרי בטרם יבכר,
אין נפשי אל המתעים האלה!" שמעתי ואומר בחרות אפו
עליהם (בראותו אותם פעם אחת מסבים למכביר במשתה
חתונה אחת) "לא הגלות תאשם בעמל עמנו כ"א האנשים
האלה אשר יניאום מכל מלאכה ומכל עבודה", כי הם
המה לבני ישראל בדבר נשואי בניהם בעודם באבם רבים
וצעירים, בעודם חניכים (אגלינגט) וצריכים בעצמם למדריכים
ומנהלים ישרים, או גם לשבט מוסר לעשותם אישים
מועילים לתברת האדם כל הימים (** שורו שמה למולנו
עשרה

(* החמים הזה לא קבל מקופת הקהל כ"א שקל אחד לשבוע,
לנד בית דירה וכן, ולנד אשר פנימו חס פניו חס נכדויו אחד,
וגם נתן לו כשר חקו בלא מכס.

(**) ספר גדול למראה וגממד להשכיל (או צעמערקטן) הנה הכריאה
כלה, כל יציר וכל יש בקרבה הנהו בו עלה גדול כמוכ מזה ומזה באלכצע
אלקים, אשרי האדם יבנה בו יומס ולינה, ומבין שורמיו אשר לננה לא
חממינה ממהו שדי יחזה ויקתס נפשו יבין. הספר הזה יורנו בדרכ
יבחר

עשרה נוצרים חפשים וחרוצים, כגן עדן הארץ תתיהם, **כי עברה בחפץ כפיהם**, מסביב למעונם צוה ד' את הברכה, **קרנם יפרוץ מרוב דגן**, אסמיהם ימלאו מרוב טובה, שלום אמת במגוריהם, כי האשה אשר לקחו איש איש מהם בנעוריו לעזרה

יבחר, ומה יעשה וחי בהם, יציגו כי אך מחסד ד' עליו עשה כך חלום ורפה ידים כל ימי ילדותו, עיף ויגע משולל גם מכל כח נפשי כי חפשי הנהו גם מהשוקה העלוקה ומכל חלוא נבערה, רחוק מכל דאגה וענב, וכל מחארו על אבותיו, כי המה ינהלוו בשמלה ולחם עד היומו לאיש, למען יהיה נקי לבית ספרו וימלא די מועד בימי החופש האלה, ימי הבגולה, השכם (אויפגעשפארט) יולד האדם לכל נער יזכה דרכו להשכיל גם נפשו ולהשכירה בלמודים ובכל מלאכת מחשבת, למען יהי גבר אולם בימים יוצרו להיות נוהל בשני עולמות.

לא כן נתן ד' ליתר הילודים, אשר אין להם נפש משכלת להכנייה בעולנה בנעוריה בית אביה לעמים חבאנה. הדגים כל ידעו וכל יכירו את בניהם גם בעת כי יולדו, ויתר החי יתכרו לילדיהם אחר כי גדלו מעט, (א) ואך אחת בן אדם לבדך כקד אביר בעבודות האהבה לאבותיך, והמה אריך כל הימים, אין זאת כ"א למען קחת מוסר וחזרה משייה, הדרכה והתעשרות בכל מלאכה מידם, וכן אך בגלל הדבר הזה הביא הבורא בצריות עולם גם אבותיך ולא יתפרדו גם אחר כי עמדו מלדת, אשר לא כן ייתר החי אשר יעזבו איש את אחשו גם אחר עבור ירח ימי הפקידים (דיא ברוכסוייט) כי אך ישימו גנים יפנו איש לעבדו, מהיות כי אין עוד חפץ ותועלת להקבע בקרבנות אחרי כי השיג מהם מנוקשו, והוא ההכיוון למען הפרנסה, לא כן המה אבותיך, האהבה התקפס לנחם יגלוק יחד ויורוך

(א) מדרש רבה (ויקרא כ"ה) הוא פרנגולתא כד אשרוחים דקיינן היא מנפשא להון ויהבת להון תחתא אנפשיא, ומשתחנתא להון (עממשת לחתם) ומעדרתא קדמיהון וכד אינון רביי חד מנהון בעי למקרב לחיה והיא נקרה לו בגו רישיה, ואמר ליה זיל עדור בקלקולתך (אשפתך).

לעזרה תלווה ותנתהו בכל מעקשי מסלת החיים כמלאך משיוע עד יומו האחרון (באם אך המות לא יפריד ביניהם) אם הבנים שמחה כל ימי מגוריהם בארץ, כי אין שלוחין ואין גרושין באהליהם, וכאשר ירבו צאצאיהם כן תרב לתת יבולה, כי כל יד שם עמלה, שב וילד אי נקי, ובאשר השקידה שמה גם הברכה, לא כן ראיתי בבני עמי נרפים המה כי מרפים אותם המתעים האלה, ולו גם אחר מאתנו יתמכר לעבוד את האדמה הנהו עורך אך בלב ולב, ובעוד ירו אחת מחוקת בהמטרשה, תאחו ירו השני

ויורוך דעת ומזמה, יראת שדי ומוסר, מלאכה וקין; ומה הוה לאדם לו יולד על מלווה ועל זכיונו שלם בכחותיו ובתאוותיו, עד כי ביום הגיומו מרחם שלח ידו בכל הענוגי הצולח גם בעדס למד איך להשיג, ובקמס זורעו זרע המוסר על תלמי לבבו? הלא אז היה אך שוד ודלח באלך, וכח כל זרועות ממשלה כל העגור אז בעד שפך רוח הפדאים האלה, ואך יד בעלי האגרופין היטה על העליונה. לא ולמד מה שספרו לנו חז"ל מדור המבול שהולידו בנים גמורים כגני עשרים לבת, ומה היה אז מעשייה? "ילדיהן ירקדון כאלוין שידיא, הארך מה דלח אמרת: ואשעירי ירקדו שמה" כשהיתה אחת מהם יולדת ביום היטה אומרת לבנה לא והבא לי זור לחתוך עגורא (סס סדר נח ל"ו) ומה עלתה לה? וימת כל היקום כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, ועתה אוי להם לבריות מעלונת של כרמיזיה החכימה הגלויה האת, רממה לנו בוראנו בהאמינו את פקדונו זה בחיר היצירה צדי האבות מולידיו לבדלו, ולהבינו שמונה עשרה שנה לעשות עוב את אלהים ואת אנשים, והמה לא כן ידמו, כי יבלו מבחר שנות הילוד הזה נדברים לא יסכון גם, עד כי בהיותו בן עשרים יאל כפרא במדבר לבקש ערף, או כיליד דור המבול אשר חמדו עקמס השכילו איך להשיג לרכייהם כדת וכאפיה, ויהיו להצבת האדם אך למענע, ימי יודע אם לא כונו חז"ל במאמרם זה לדעת, היינו לעזיבת הגידול, יי בן עשרים בלא חנוך ובלא השכלה הנהו כנוול צו ביום, כי באמת קבע לא נשחנה, כמאז כן עתה, המשכיל יבין ויועדי.

דשניה באמת המסתר אשר ינהגו בכבוד כי הגה מהמסלה
 סלוח הסוחרים, כי שמשוהו הפרות * ותוליכנה אותו
 עקלקלות ואין אומר השב, מחסרון הנסיון הנקנה אך בימי
 הנעורים אשר יעשום בני עמנו אך תקרובות לאליל כבוד
 אגדומה. ובצאתם ממקלטם (חרם) בהיותם עמוסים אז
 בבנים

* הפרות! הן הגה צנות ישראל היוצות בבתי היון. ובבתי
 המרוח (טרלסקיטען) ומה גם בתנויות, ונשאז סחורה למכיר בבתי
 האורחים ובבתי השרים. ועושות סחורה נקיין צהירדים ובהשוקים לא
 כחורה ולא כדת יתר לאומי הכל המישרים (דיא ציוויליזירטע). והגדולים רואים
 בהתקלה הולח ומחשים מהיותם משוחדים צמזות הגדלת התורה המסוועפת
 מהתקלה הולח מהיות העסקיות האלה פורקות עול פגנסה מזולתי בעליהן,
 ונעשים חפשים לבית המדרש, והנה חמיהני מהל עליהם חיד לא ידעו
 ולא יבינו כי אין חסן לר' במזיה כולח הבלה בעבירה; ושנים, לו יראה
 ד' בחורה כולח אז לא היה כוחה בחורה: "שאר, כסותה, ועונתה לא
 יגדע" אך היה מנה על האשה לזון אח בעלה למען ישב וילמוד, וכן
 היה מהדין להפוך נוכח הכחובה, ואם ישיבני מי מיוסף בן עקיבא שהחנה
 אח אשתו קודם השואין שחיה' היא משרכסחו? אשיבנו: בודלי היתה
 האשה הולח עשירה גדולה ולא נשאה סחורה בבתי האורחים, כי אביה
 היה נשיא בישראל, גדול הדור. ואם ישיבני שיה ממשיה משרכסח (כחובות
 ס' יד), המושיב אשתו הנויח" הגני להקרה אח שניו ולומר: צמוכת
 בשמים או שערי חכמיים נשים משחעי מחייתין אשר לה שם עסק עם
 שים. ועתה כי הולחתי לדבר מהכנלה הולח בישראל הגני להגיד לך
 קורח נעים שמן דבר מהמקן הגדול המסובב לעמנו ממנה וזה היתר הבין
 מעלמך; (1) מלבד אשר לא כחורה העשירה העלמות בביתחן אח פריי
 בני אדם, ההיינה עוד חיזו צנות פרוצות למיניקות בבתי נכבדים, יושבות
 לזרקה אח צנותיהם בחדר, מהיות האמות בתנויות, והאבות בבתי המדרש
 אזו אוי להן, כי מציאות אש נפח בעלמך על עייהן; חכמינו ז"ל אשר
 ידעו רב יתר מגדולי זמננו כמיב ננעי העולם דרשו על הקרא: יברכך ד'

ישמך

בבנים ובבנות למכביר לסחור בארץ ולא ידעו, ומכרו הסחורה
 בזול, כאשר ימכור איש אשר לא מישראל הוא את
 התפילין אשר ימצא בדרך בעד נקלה, ומדיות גם הנשואין
 אך משחק למו ונקל בעיניהם להתגרש ולהנשא פעמים
 אין מספר, אין שלום גם באהליהם, כי יקסרו לרוב בני
 הגרושה השנואה תחת יד אשה החדשה האהובה, אשר
 לה הכת והגבורה לשלוט בהם לרעה לכל אות נפשמ, ובין
 כה

ישמך, יברך בבנים, וישמך צנות שליוכות שמירה. עוד דרשו
 שמה (במדבר סדר נשא) על הקרא: אשחק כנפן פוריה בירכתי ביתך,
 בניך כשחילי זיחיס סביב לשמך, לימתי בניך כשחילי זיחיס, בזמן שחיה
 אשחק בירכתי ביתך, ונהגת בעלמך דת יהודים (דאם הייסע זיל ווירד
 חיינע היימישע זיין) מהיות כי אין שמירה מעולה בעולם משמירת האם.
 (2) אבינה בנשים והעלמות העוסקות בסחורה, ואראה כי רובן חולות
 ורובות מנשין משאות גדולות לבתי האורחים והשרים, משאות לעיפה,
 ומאש הקאה והתחרות המתלקחת ויוקדת בלבוותיהן כי תרע עיניהן ומתקנה
 אשה בסחר חכרתה עת תראינה כי יסורו קונים אליהן ואל מנוחה לא
 יבואו, ומחוס המחלות. (פייטער טעם) המלאות גחלים לוחשות אשר ישימו
 מתחת למדיהן בימי החורף להחם המיבשות לשד מייקן, ותבולנה בלא
 עין, ומאשר העכסנה אשה רעוהה גם כעם דבנר מסחן חמרנה פוב
 כעמן ורכות רוחן, משיגות אהבתן, יפעקן ותימתן (נאליפטעטע) אשר
 חוינו באלה מידי יוצרן למוב להכלל הימים, ברנליהן חרמסנה אח כל החמודות
 האלה מתח שדי להנה, עד כי לבהן מן נשי' יסיון, ולבב חיול יהב
 להן, כי תראינה בעליהן וצניקן ברע; אוי לו לאיש שאשה כולח נפל
 לחבל לו ומשרכסחו בלחם מגולח כזה. (3) מהיות משוקות המסחור
 מסוכרים בידי הנשים והעלמות הרבות אשר בל חחוקקה בן חרנו יגוד
 כאניה סוערה בלב ים לכל אשר תדפנו רוח הזמן באין מקוה לכוף אל
 מחוז חשלו, לא ישיגו השכר והריות נחלת סוררי לאומים אשר נשים כאלה
 צנות בלי תרבות לא תבאנה בקהלם, מהיות דעתן קלות, והכן ולאן
 מהכל

בה וכה אף ריב ופרון בבית , ולכן אין נחת וסדרים
 באהלי יעקב , והארטה תשם תחתיהם , ויר מי בכל העמל
 הזה ? אחר כי נתיבת רתנו אך שלום ואמת , וגם יד הממשלה
 פשוטה לקומם כל נכשל בעמנו אשר יתמכר אף לעבוד
 האדמה ? אם לא המדיחים האלה אשר לא ידעו ולא יבינו
 את התבל , ויהבילום ויריחום סדרך העולם .

כדברים

מהכל יחד , דבורן מאפע , והגבלת זמן לפרעין מאפע , שבוטחנה לא
 שבוטה , והזכרון לא דבורא , וכל משאן ומסאן אך כמשחק הגערוס דלים
 ביה משא , ודבר שחשים (איין שפריכווארס) ! אימון וחשבון וסדרים למסחר ,
 ולא יכון באשר יחסרון שלשה (4) ומחבל כל אלה בערך זמק כבודנו
 המחולל בעיני העמים בגלל הדבר הזה , כי כבודו של אדם אך בהליכות
 אשתו כהנע ובקודש , לא כן כשנחה בחטת , או בניה היין כי אפוייה
 היא אז (אייןכנענעטע) לתנעת יד כל חומד והלוס יין (*) אשר עיניהם
 אך אל השחוק ואל החזימה , ויש מהם אשר כבר נכו לזיר מזורה עד
 רדתה , ורדי גזיון וקלף .

לא ולמד מההוראה המשותפת לשם וזכה" בלשונו הקדושה לאשה
 כפולה וסרה פעם ולאשה המחוקת בית מרח (טרראקטיר) איין זאת כ"ח
 מיורדה לסיף דעתה ומידעה אל נכון באשר היין שם הזנות לפלגה ,
 כתאמרו ז"ל (שמה במדרש פ' נשא י') "בכל מקום שיש יין יש ערוה"
 ולכן כאשר חפלו לנגות בלשונם הזהב את בנות מואב בדבר פעור , הצינו
 חוקן לפנינו בתור יושבות החיות מוכרות רקמה ויין (שמה במדרש בלק)
 ופתה קורא נעים , אם בעל נפש אהה ושאר רוח כך (האספ דוא היין
 פשוואס חראקטער) וגם בניה , האם את אשחק ואת בתך מבתי היין
 לפחות כי זמה היא , וד' יעורך בלעדה לבדך ; והיה אם שאלני קורא
 נעים : ומה לך כי נזעקת בעודם מתשים גדולי עמנו אשר קסנם עבה
 ממחקך .

(*) (שמה סנהדרין חלק ק"ד) ויראם את בית נכוחה , את הכסף
 ואת הזהב כו' , אמר רב מאי בית נכוחה אשתו השקפה עליהם .

כדברים האלה וכחיוון הוזה דבר האיש האמתי הוזה
 לעיני נכבדי בני עמנו אשר ישבו או לפניו , ואנכי אז
 עורני נער ואענה אבתריה : "גביאיך הוון לך שוא ומדוחים
 ולא גלו על עונך !"

גם אותו זכרתי קורא נעים ! כי גם אותו תראה עוד
 במועד שמחת תורה בצאתו לישע לנו ויצילנו מהרעה
 הגדולה , אשר אמרו יושבי העיר להדיח עלינו חברת גר
 המדי הוא השיב השלום על כנו , וישפוט מישרים בינינו .
 רוח ד' תניחנו שמה בשדה מנוחות הנשמות המהורות , כי
 כבר

ממחקך , והקך אהה בזה אך כהדיוט הקופץ בראש להגיד לעמי פעסע ?
 הני להשיך יקרי! הגדולים באשר אך רבנים כמה המשפץ להם לעשות
 אך כחורה לחשה ולהעלים עין לגלמי למחות בדבר שרוב הדור פרוץ בו באה
 שהא ליסיר שיניו מפורש בחורה או גם משור' בתור' וידוע בניכור שלא ישמשו
 דהמרי' נעים : מוטב שיביו שנגין ואל יביו מזידין , ומכל סכן להוכיחם נרבים ,
 וליסור נבים בתנויות אינה מפרשת בתורה , וגם ברור הדבר שלא ישמשו
 בהמהחם מהיות הדבר נוגע לפינסה ועל פה לחס ישפע כל גבר ;
 לא כן אהי אשר איני רב וקדוש בעמי כ"ח חלוגי (לחיע) ואין הכח
 בעמי לאסיר או להמיר כ"ח הדיקה לשים תהלה בהמגבר המשונע הזה
 בכל איש מבקר עומי זמניו , ולהרלות מהד דתנו וממבוסר שהתועלת
 היולאה ממנה איננה שוה עם כל פריה וטובה המדומה בהנזק האמרי
 המגיע לנו מואח , והשומע ישמע וההדל יחל , ובאשר אדמה מורשף היא
 לנו עוד מימי גלות מצרים כי כן היה שמה מדה הפולה בימי מלכי
 פרעה אשר הנשים היו עוסקות במסחר והאשכים היו כלאים בבית שוים
 ואורגים ומשלים , עיין בחלק הראשון שאן בעקערם געשיכפע ; וזכור
 דרשות חז"ל על הקרא : על כל עבודה אשר עבדו בהם בספק , מלמד : שהיו
 מהפכים מלאכה הנשים לאתים , ומלאכת אגשים לנשים , ומוליאים הדרשה
 הולח מהשורש פרך שהוא לשון פרסה : "היין וויזער שפרך" היינו מגבר
 שבוחר את דרכי הכפע (אייןקאניקווען) .

כבר הלך היקר הזה לעולמו לקצור מאה שערים מאיר
רע פה מטה בעמק הבכא .

7.

ימים נוראים

האלול חלף ועבר ולרגלו בא ירח האיתנים הוא תשרי
בהמון פחדיו ובעשר קדושותיו; הישובים וכל בני הכפרים
התקבצו יחד ובאו העירה בליל שלפני ראש השנה בעגלות
פעונות בכל טוב אשר יספוק לנו יושבי עירות על ירח
ימים, הביאו אתם מיני קמחים וכשר, ירקות ופרי עץ
ודבש לרוב אין חקר להווי' ולשכר האנשים האלה היו
מוצקים ובריאים כבירו כח, תמימי דרך וישרים למאד, אך
בלתי מבינים בספר, חצים מדברים יהודית, וחצים מדברים
כפרית, ובהתפללם לא יכלתי הבן אם מדברים עברית
או כפרית. ביום ראש השנה התעטפו כלם בהדרת קדש,
ובכל אלה אין שטריוימעל נראה בכל המונם; אחר תפלה
השתדל לפני התקיעות נשא הרב את משלו בתוכחת מגולה,
הוכח רצוף יראה מהורה, מוסר השכל, אהבת רעים,
הכל במתק לשון ובתורה חסד, בתרדת קדש ורתת
כעומד לפני מלך, לא הניע גויתו, לא עוה את פניו, ואך
עמד כנציב שיש; בפיו דבר ועיניו הורידו כנהל דמעה
והעם עמדו רומם תוכו לרגליו והקשיבו כמהים את דבריו,
וינהו אחרי ד' ביום ההוא, איש איש נחם על רעתו, וידרו
גדרים לבלתי חלל עוד השבתות, ולבלתי התגדר איש
במכס רעהו, וברדתו מהבמה קמו העם ועמדו וינשקו את
בגד כגדו וידיו, כי היה כאב להישובים, ויורם בכל עת
לעשות

לעשות אך צדקה וחסד וללכת בדרך טובים.
אחרי הקריאה הלכו הישובים לבקר איש את סוסו,
ויתאחרו לשוב, כי מרבית בעירם בערו בשדה אחר ויחזיקו
בם האכרים וימאנו להשיבם ויריבו אתם בחזקה, אחר
התפלה שבו לביתם ויאכלו משמנים, וישתו ממתקים, וכהתימם
לאכל, הלכו לשחר איש את פני רעהו, וכני העיר אתם,
וישתו „מעד“ למדי, סוף דבר לא היה ימים טובים לזפרונה
כשני ימים טובים של ראש השנה, כי המו בתיה אז
מרב אדם אוכלים ושותים ומהללים את ד'.

בשעה שלישית הלכנו ברגש גדול ובהמון חונג אנשים
ונשים להניד „תשליך“ שמה בהיער הגדול, עברנו בין ארוי
אל נושקי שמים, לקול צוחת מי נהר איתן הנלחץ שמה
בין שפאים שקופים ובין סעיפי סלעים, ראיתיו ויאחזני
שער ופתד קראני, כי את כל אצר חויתי מאז אך ברוחי
ובהלך נפש בהדלת (פערז) „אצר לא עלה על לב איש“
ראיתי עתה שמה מחוקה בעליל, אלוני זוקן אשר כמורד
שרשמו ושיאן לעב יגיע, ואשר האריכו אז צלם על נאות
הדשא הפיתו אלי פחד אל מזה, ותועפות צורים מכל
תכנית מורה אשר אין משלה בארץ התיים, האצילו פלצות
לנפשי מזה, הוי מה נורא המקום ההוא! ומה צדקו בני
זפרונה כי יחדוהו לבית תפלה לתשליך, ומה עצמה יד
הכריות לשכר לבות בני האדם עת כי אל יראת שדי
תלוה, אשרי האיש יבוא אל היכלה לכהן שמה בקדש אהת
בשנה כמוני אז בתביון עוזה היא „התולדה“ במחשכי יערות
מקום כל נשגב סלה, כי שם זה ראשונה בנתי לדעת כי
כמו האדם כן עשתונותיו יחד ישגו ויחלופו לרגעים, והגות
לבו מחר הפוכה מהגות לבו עתה, כי כאיש אשר לו פי
שנים במנות החיים יצאתי מהעיר, וכנואש מכל חמדה,
שבת

לילות התג בית איש יומו, ואין זר אתנו. ויחר זאת מאד
 לבני העיר וירגנו באהליהם לאמר: "מי אלה המה הנערים
 מקרוב באו ויעשו חרשה בעירנו, ואת פיננו לא שאלו?
 ויגמרו בנפשם לבוא אתנו במשפט ביום שמיני העצרת,
 ויתחרשו כל ימי החג ולא נודע עד יום די' דחול המועד
 כי ביום הזה הלכנו יחד לקצור "ערבות" בעסק גדול ובהמון
 חוגג, שמה על האי הקטן אשר על הנהר (א) בתוך הבלתי
 רחוק מבית התפלה לתשליך, ארכו כשתי מאות אמה ורחבו
 סאה באמה, כלו משקה, עטוף בירק דשא, ועל שפתו
 מזה ומהו פרח ושושן למדי תבויים בצל ארוים, אלונים,
 לוויים, צפצפות וערבי נחל, והנהר אשר ילפתהו בורעות
 שתים מדוד נאמן את רעותו יקריש פה באהבתו משאון
 דכיותיו שמה בין מוקשי עולם אשר הפחידוני ביום הזכרון, כי
 פה מימיו אף לאט ינהקו, והמיתן חסד ינעם לאון כמשק
 רוחי נחת יפיתו בנימי מנים ועוגב; גם מתוק שמה לעינים
 לראות במשתק גדודי הדגים המצחקים ושמים בין מחלפות
 גליו, כגן עדן האי הזה כל ימי הקיץ, ועתה גם בראשית
 ימי הבציר לא התנצלו עוד את עדיו מעליו; אל האי הזה
 באנו כל ימי הקיץ בין הערבים לרחוק ולטבול, ועתה
 באנו לקצור "ערבות" בהמון חוגג, נערים שנים נשאו לפנינו
 חבית קטנה מחשקה בחשוקים (יישון) עשרים, וקערת
 בדיל המלאה לה "פירעסקעס". קצרנו "ערבות" ושמתנו כיד
 היי"ש הטובה עלינו, ונסב את האי במחולות ורקודים עד
 ערוב היום; השמים היו שקטים ממעל והנהר מתחת מאין
 רוח מרחפת ואין עלה נדפת, והיינו טובים ושמים בראותנו
 כי גם התולדה אתנו בברית, כי זה ימים שלשה היתה אף
 בזעף את כל הככר הזה ותתך עליו מסרות עז בסופה
 ובסערה וערפל התולתה כמסרתת פנים וקצוף, ועתה
 גימל עטתה

שבתי אליה זבוקי בכוכר התחדשה רוחי בקרבי ואהיה
 לאיש אחר, ואט את שבמי שנית לסבול כל חמר קרושת
 עצרת ימי תשובה ויום הכפורים אצר עברו עלינו ברעם
 וברעש ובמוראים גדולים, ובעמדי שחוח בבית אלהים ביום
 הקדוש מכה על החוה ומתודה, שמחתי בחבי לקראת
 המועד הנכסף הוא "תג הסוכות" ובעוד עיני נגרה מים מאין
 הפנות תגלנה עצמתי אשר הכאו ערב יום הכפורים
 מהמלקות הנאמנות, ותפרחנה מריח משוש שמחת בית
 הזואבה אשר נתביעם אז ממנה לאפי כל העולם כלו.

8.

סכות

הישובים שבו לביתם, ובני העיר לסבלותם, ואנחנו
 בני חברת "גר תמיד" יצאנו לחירות מבית המדרש, עלינו
 שנית לפרוס הרים לשאוף רוח חרשה ולהתרועע יחד בין
 הערבים כימי קיץ עברו, כי הימים אשר בין סכות ובין
 יום הכפורים המה ימי דודר מעולם, ימים אשר אין שלטון
 לחתונתים על התניהם לכלוא אותם בבתי המדרש, והיינו
 אז הפשים כצפור בשמים, וכעופר על הרי בתר, ששטנו
 בכל הככר, עלינו הרים, ירדנו בקעות כאשר יעשה התינוק
 הבורח מבית הספר, ונשיש לקראת המועד הנכסף
 מבלי חת לכל העתיד לנו, גם באנו היערה בקרדומות
 לכרות שוכות עצים לסקה הסכה ולכסוח זמורות הכשות
 (שפס) לאסור הספון (דלתישש אדער לאטען) בהברים כתלים
 לסכות. במוצאי יום טוב הראשון של חג, ליל התקדש
 מאז לחסידים ולאנשי מעשה לשמות ולהודות, התאספנו יחד
 אל בית אחד מאתנו, ונעש משתה גדול, וכן עשינו כל
 לילות

עשתה אור, כי בהיר היה או בשחקים, ופניה הרעים
 מתמול לא היה לה עוד; אך אויל כל אדם! שתום עין
 הנהו כל ימי חלדו! כי לא ידע להשמר בעליצתו (שמעטעטן זיך)
 כהסם (מאקילקט) אשר אתו בבית הנכוח משיב נרו בחונו
 חוג בחוג סביבות להבו, כי הפרזנו שם על המדה בפעם
 הזאת לשנות ולשמוח ולפצוח פה בפזמון קיקלון על פרנסי
 העיר אשר היו שנואים בעינינו מאד. גם בטרם חזרנו לאחורינו
 לראות אם אין זר אתנו, ויהי בעשותנו כה וכה, והנה נער
 אחד מבני התושבים אשר בא גם הוא עד הלום לקצור
 השענות יצא מבין השיחים בשמעו חרפת נשיאי עירו, והוא
 בן הפרנס, איש משחת התאר והמדות ואשר גם רעה
 עינו בשמתנו, ויגער בנו בנדל לבב לאמר: מי אתם
 מרבית אנשים חטאים אשר באתם אלינו אך לצחק בנו?
 הטעם לכם כי כוננתם לכם "נר תמיד" בבית קדשנו ואת
 פינו לא שאלתם, ואנחנו בטובנו לא הכלמנו אתכם גם
 בדבר, כי תוידו להתקלם בנדולינו, ועתה אל תתלוצצו דעו
 כי רעה נגד פניכם! אָבִי!...

עוד לא כלה את דברו וידינו ידים עשרים הלו בו
 והפילוהו על הארץ, כי היה בן הכות* בעינינו וכרגע נפסל
 מחצית קצירנו מהערבות בעבי נבו, ושב אל ביתו נגוע
 זמכה, ויספר לאביוהו את כל אשר קרהו, ויבער בו אפו,
 אך היה כמחריש ולא דבר אתנו מטוב ועד רע; ובכל אלה
 ידענו כי נכונים אנחנו לשפטים ביום שמחת תורה העומד
 על פתחינו.

9.

שְׁמִינֵי עֶצְרָת

מכל המון המנהגים אשר קבלו עליהם ועל זרעם בני
 העיר

(* שטרעפלינג

העיר הקטנה הזאת, ירום ונשא מאד המנהג הקרמון לעשות
 משתה ביום שמיני עצרת אחר חצות היום בבית הגבאי
 הגדול אשר הנהו גם הפרנס והמוכסן, על המשתה הוה
 קרואים כל בני העיר למגדול ועד קטן, ומתענגים שמה על
 רוב טוב עד הערב, ביום הושענא רבה אחר חצות מנקים
 ומטהרים את אולם בית הגבאי מטיט ומרפש, כי כל ימי
 השנה הנהו רפת לבקר, ומכלא לצאן, אָרְוָה לסוסים, וכלוב
 לעופות, קירותיו יכסו או ביריעות שש ורקמה, ובמסכי
 הקדש, במפות, במקלעות פרחים. על פני קרקע האולם
 יזרו חול צהוב ועלים חרשים, השלחנות יעשו שמה אך
 מקרשים קלים וארוכים ערוכים על חביתות ריקנות מכוסים
 ביריעות פשתה בלתי מלובנות. המטעמים העולים עליהם
 המה פרי עץ, יי"ש, שכר, מעד, פירעסקעס, הגבאי יושב
 בראש הקרואים עסור בשמריימיל וכל אחד ואחד שותה
 לכבודו ולחיוו, והנשים הצובאות פתח האולם מביטות בפניו
 ונהנות מזויו ושמתות מאד, החון עם מקהלתו הקטנה
 (קָאָהר) * ירעים בקולו נפלאות ולא יסף עד קומם, וכהתייבם
 לאכל יובילו את הגבאי בהדרת קדש ובהמון חוגג כנשיא
 אלהים לבית הכנסת, לפניו ילך החון עם המקהלה (קָאָהר)
 הלוך ורנן, ואחריהם כל אדם ימשוף; ובהגיעם לשער בית
 העולם יעמדו מלכת וישירו לפני הגבאי בקול בוכים את
 הפזמון "שוכני בתי חמר!" באמרים: פן ירום לבבו ויתנאה על
 הצבור מרוב טובה וכבוד אשר ינתל ביום ההוא (** זאת תורת
 המשתה

(* המקהלה הזאת הייתה משלשה נערים, אחד רועה בקר,
 והשנים הנותרים פועלים עוזרים בצרויו, שלשה פניכם מפומים.
 (** כנהדנין פ"א: מר זוטרא חסידא כי הוו מכתפי ליה בשנתא
 דרגלא אמר הכי: לא לעולם חוסן ואם מר לדור דזריס; ופי' רש"י
 עס סהס לומר כך שלא הוזה דעמו עליו:

המשתה אשר עושים שנה שנה ביום שמיני עצרת, וכמשפטו עשו גם עתה, קראו לכל התושבים, ולנו חברת „גד תמיד“ לא קראו, אך אנחנו אשר ידענו עוד תמול מה ילד מחר, הכנו מאתמול כל לחם תמורת, ועשינו משתה גם אנחנו בבית אחד מאחינו וגם גדול היה שלהננו משלחנם, כי נתן בר גם בשר ודגים למדי, גם נספחו אלינו כל בני עוני היושבים אחורי התנור והכירים הנשכחים מקהל ועדה, ולא יאכלו עם איהם כ"א מצות בפסח, ונאכל ונשתה ונשיר שיר חדש עד כי נשמע למרחוק.

וכן בני נכר העיר הזאת, איש זקן ונכבד מאד, אשר שמש בכהונתו זה ארבעים שנה וידע כל ילד וזרונה כיהודי, כנכרי, עד כי לכלם בשם יקרא, אז עבר לתמו לפני פתח בית מועדנו בלכתו מבית תפלתו אחר התנימו תפלת ערב, לבוש בבגדי כהונתו נחפו לבוא אל ביתו, ויהי כשמוע את מנגינתנו זמרתיה ויעמד כמשתאה מחריש לדעת מה השאון הזה העולה מהבית ההוא, ומי אלה הנבדלים מקהל העיר וחוגגים לבדם אחרי ידעו מאז כי ישישו שנה שנה ביום הזה אך בבית הגבאי הגדול ד"ב. ויהי בראותנו אותו עומד בתוך על יד פתח ביתנו חרדנו לקראתו ונביאחו אלינו הביתה, ונתנו לו מקום בראש הקרואים, כי היה הנכבד בכל חבר הכהנים אשר להנוצרים בכל הכר הזה, ידע בטיב לשונות ארץ הקדם עברית וערבית, גם היה תוכן גדול ובעל מדידה, יודע העתים (היסטוריה) וכחמתו כן עשור, כי היה בעל נבסים רבים, בן גדולים מורע אפרתים, וכעשרו כן היתה ענותותו ומוכו לכל בני העיר, הלה להם כסף בלא נשך ומרבית, והיה להם לסתרה לעתות בצרה פעמים רבות, ויקר מאד בעיני היהודים ובעיני הנוצרים ומה גם בעיני הרב המגיד ר' שלמה

שלמה מאראנא *

ויהי כשבתו אתנו על השלחן ספרנו לו כי ילדי עירות אחרות נחנו והננו פה אך חתנים לוקחי בנות תושבי העיר הזאת, ונבוא כלנו בברית ביסרנו פה חברת

גד

(* המודות היה לראות את הרב הזה היסר בלדס מתרועע תמיד את הכסן ההוא, ומזקרים איש את רעהו בזימס חליפות, ושייחס לבס מציס ליהודים ולנוצרים ועל שלחן אחד שלום ואמת ידברו איש את אחיו, ודבר שני הדתות לא הפריד בין לבתיהם.

ואחר כי הוללתי לדבר מהישרים הלהל אזכיר את דבר החוק (שפאס) אשר היה בין שניס בזמנ הזאת, כי הרב והכסן היו עובי לב מעולם ורוחם הלהל תמיד, מיומס לה ידעו עכז, ולפניסם תדון דלבה, ויהתלו תמיד איס ברעהו התוליס של אהבה, ויהי בליל שלשי של סליחות דהאי בתא בשעה ראשונה, אך סגר הרב את ספרו ויעל על מעטו ליטן, והנה שפיש השמש דופק בעו על תריסין שלו (לאדטן) לאמר: „כבר הגיע זמן של סליחות!“ ויסתאה הרב מאלד ויאמר בלבו: „למה זה מהר להקיני?“ ויהי בעודו עושה חשבונות בנפשו לכון את השעה, כי אין מורה שעות נפקן צמיס הסס בהעירות הקטנות, הסס הפשיס שניס, וימהר הרב ויקס וילבש את בגדיו ויכז לבית האליס, והגרו סגור ומסוגר ואין איס; וישב אל ביתו וישכב, ויהי אך החל לנוס, והפשיס הכה בשליסות, ויקס שניס ויכז לבית הכנסת, והנה אין קול ואין קשב גם השעס; וישב אל ביתו שניס וישכב וישן וגס העביר מועד הסליחות, ובקומו הבין כי יד הכסן היחה בדבר הזה כי התוליס עמדו מעולם, ויהי כמתחיס; ויהי בעוד ירה ימים, וימי הסתיו הגיעו בכופה ובסערה, ובתמון גשמי, שזע הכסן בליל שואה וסער בעוד משרות עז נתן אלה כזרס הריס, והוא שוכב על משכבו ומשיב נפשו בנשמי התנומה הראשונה, קול נער נולדי אחד דופק על תריסי חלונותיו לאמר: „יקום אזי קדוש עליון ויסע אחי אל אדוני הנר פרסה אחת מפה בכפר „קיקיפאלק“ כי הגיע עד שערי מות ומחכה לעזרמו האחרונה לסהר נפשו ולהכינה להליכותיה לעולמה. וימהר

הכסן

גַּר תְּמִיד אֲךָ נִוְאלָנוּ לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּטֶרֶם שְׁאֲלָנוּ אֵת פִּי
 הַפְּרִסְמִים וַיִּקְצֹפוּ עָלֵינוּ קֶצֶף גָּדוֹל . וְלֹא קִרְאוּ אוֹתָנוּ אֶל
 הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשׂוּ , וְגַם אָמְרוּ לְהַתְרִימָנוּ , לִלְוֵא עִמְדַּת הַרֵב
 מֵאַרְאֵנָא בַּפְּרִץ , וְלִכֵּן חוֹנְגִּים אֲנַחְנוּ לְבִדְנוּ בְּבֵית הַזֶּה , וְעַתָּה
 כִּי

כֶּהֵן וַיִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי כְהוֹנָתוֹ וַיֵּלֵךְ אֶל הַנְּעָר הַחֹזֵה , וְהוּא הֶעֱלֵהוּ עַל עַנְלָה
 וְהַחֲבִיב בְּכַנְזוֹת דָּךְ הֵעָר בְּמַסְלֵה קֶסֶה אֲשֶׁר סִלְוֵה אֶךְ מִפִּילֵי הַקּוֹדוֹת
 בְּחָרֶף עַד בּוֹאֵם לַפִּי חוֹמֵה יִשְׁנֵה מְרַעֲדִים מֵהַקּוֹר וּמֵהַגְּשָׁמִים , וְשִׁמְהָ
 הַזְּרִידָה הַנְּעָר מֵהַעֲלָה וַיִּוְרֵהוּ הַדָּךְ לְבוֹא פִּימָה , וַיְהִי בְלִכְמוֹ שִׁמְהָ
 לַעֲדוֹת עֶשֶׂר נִהְלַל מִרְאוֹת כִּי שִׁמְהָ אֶךְ חָזַר מוֹת , וַיִּמְהַר לְשׂוֹב , וְהִנֵּה אֵין
 נֶעֶר , וְאֵין סוֹם , וַיִּשְׁמַעַר מֵאֵד , אֶךְ כִּרְנַע נָחַם בְּאֲמָרוֹ בְּלִבּוֹ אֵין זֹאת כִּ"א
 מַעֲשֵׂה הַרֵב , דָּךְ מִמֵּי כִּי הִשִּׁיב לִי כְנַעֲוִי , וַיְהִי בַעֲדוֹתוֹ דּוֹאֵב לְנַפְשׁוֹ כִּי
 נִשָּׂא שִׁמְהָ חִרְפַּת קוֹר וּמַעַר , וְמֵה גַם כִּי פָחַד מֵהַזְּאִבִּים אֲשֶׁר פָּסוּ בִּמְהָ
 מֵאֵד , וְמֵה גַם עַתָּה אֲשֶׁר נֶאֱסַף וְנִלְקַח כָּל נַעַם מִיַּד הַחֹזֵעִים מַעֲשֵׂה הַתֵּלֶךְ ,
 בְּנִלְל הַמְּרִידָה אֲשֶׁר הִימָה אֹז בְּאֶרֶץ , וְלֹא נִשְׁמַע בְּהִיעָרִים קוֹל תְּרוּעַת לִידִים
 וְקוֹל קִנָּה מוֹרֵה אֹז גַם קוֹל כְּלָב טוֹבַח אֲשֶׁר יִחְרִיד הַסּוֹרְסִים הָאֵלֶּה , וַיִּלְכוּ
 גְּדוּדִים גְּדוּדִים גַם יוֹמֵם בֵּיד רַמָּה , וַיִּרְשָׁעוּ בְּדַרְכֵימָם וּבְכַפְרֵים .

וַיְהִי בַעֲשׂוֹתוֹ כֵּה וְכֵה נִרְאָה אֵלָיו פְּתֹאֵם אִישׁ יְהוּדִי נוֹסַע בַּעֲנָלָה
 קֶסֶה , כְּעוֹבֵד לְחֵמוֹ לְבוֹא אֶל שׁוֹמֵר הֵעָר , וַיִּאֲשָׁפֵהוּ אֶל עַנְלָתוֹ וַיִּבְיָאָהוּ
 הַצִּיָּה , וַיִּלֵּן אָהוּ , וּבְנִזְבֹּק הִשִּׁיבוֹ אֶל צִיָּה , וְכַהֲחִלְפוּ אֵה כְחוֹ בֵּא אֶל
 הַרֵב בְּפִימָם צוֹחֲקִים וַיֹּאמְרוּ לוֹ : " אֲנִי אֲמַרְתִּי לָךְ אֶךְ לִפְתָּה עֵבֶל ,
 וְאַתָּה הִשִּׁיבֹתָ לִי : שִׁמְהָ עֵבֶל ! " וַיִּחְקוּ שִׁיחָם כָּל הַיּוֹם הַהוּא בְּשִׁנְחָם
 יַחַד עַל בְּקִבּוֹק "מַעַד" יֵשֶׁן . אַחַר שִׁנְחֵים יַעֲמִים מֵהַ כֶּהֵן , זָקֵן וְשִׁנְעַת יַמִּים ,
 וַיִּבְכוּ אֹחֻזוֹ כָּל בְּנֵי הָעִיר וְהַרֵב , אָמַר אֹז כֹּאֲשֶׁר אָמַר רַבִּי בַשְּׂעָה שִׁמְהָ
 אֲכַסְוִינּוּם , " נִהַפְּרָדָה הַחֲבִילָה ! "

וְכֹאֲשֶׁר מֵהַ הַרֵב כְּעֶשֶׂר פְּעִים אַחֲרָיו אֲמַרְתִּי עָלָיו , אֲשֶׁר אֲמָרוּ
 הַמוֹשְׁלִים עַל מוֹת אֲבִיר הַחֹכְמִים יִחְקוּ נַעֲפֵטָן לְהַמַּר : כִּי הַעֲמוֹל הַמְּוֹלָדָה
 שְׂנוֹת אֵלָךְ לְחַקֵּן אֵה הַחֲרַע (פֶּאֶרֶס) אֲשֶׁר נִשְׁבַּר תַּחַת יָדֵה בְּהַלִּיקָה בֹּו
 אִישׁ מוֹפֵת כּוֹה אֲשֶׁר יִרְבֵּה בְּחֹכְמוֹ מִמֶּנּוּ , וַיִּבְקַע , כִּי בְּאִמַת לֹא
 רִאִיָּה כְמוֹהוּ עוֹד עַד הַיּוֹם הַזֶּה כָּל הַמּוֹן הַמְּגִידִים אֲשֶׁר כָּל הָעִירוֹת :

כִּי בֵּא הָאֲדוֹן בְּצֵל קוֹרְתָנוּ וַיִּכְבְּדֵנוּ לַעֲיִנֵי בְנֵי עִירוֹ וַיֹּאכַל
 אֲתָנוּ לֶחֶם , וַיּוֹאֵל הֶכֵּן לִשְׁבַת אֲתָנוּ עַד לְכַתְּנוֹ לְבֵית הַכְּנַסַּת ,
 כִּי רָאָה אֵת דְּבָרֵינוּ נִכּוֹחִים , וְכִי גַם יֵשׁ בְּנוֹ אֲנָשֵׁי מַדַּע
 יוֹדְעֵי לְשׁוֹן עִבְרִית וַיּוֹדְעֵי נֶגֶן , אֲשֶׁר לֹא רָאָה כּוֹזֵאת מַעוֹלָם
 בְּכָל אֲלָפֵי זַפְרוֹנָה , וּבְרֵאוֹתוֹ כִּי אִישׁ אִישׁ מֵאֲתָנוּ נוֹתֵן
 נְדָבָה לֵיָּין וְלִשְׂכַר , שִׁלַּח גַּם הוּא אֵת נַעֲרוֹ מִשְׁרָתוֹ אֲשֶׁר הִיָּה
 אָתוֹ , לְהַבְיֵא שְׁנֵי קִנְקָנִים "מַעַד" יֵשֶׁן נוֹשֵׁן אֲשֶׁר בְּשִׁלְמָה זֶה
 שְׁלִשִׁים שָׁנָה , וְלֹא אַחַר הַנְּעָר לְהַבְיֵא עֶרְף־אַרְבַּע מִדּוֹת
 בְּבִקְבוֹק נַחֲשֵׁת וַיַּעֲמִידָהוּ עַל הַשִּׁלְחָן , וְהַעֲמָה הַמַּסְבָּה אֶל
 הַמִּשְׁקָה וְתִשְׁתָּה בְּכוֹסוֹת הַגְּדוּלוֹת אֲשֶׁר לִשְׂכַר , וַיַּעַד בְּהֵם
 זֶכֶן לְאָמַר : " הַזְּהָרוּ בְּכַבּוֹד הַמִּשְׁקָה הַזֶּה אֲשֶׁר הִנְהוּ כְּבוֹד
 מֵאֲבִיבֵם יַמִּים , כִּי זֶה שְׁלִשִׁים שָׁנָה אֲשֶׁר הִנְהוּ שׁוֹקֵט עַל
 שְׁמֵרָיו וְרִיתוֹ לֹא נִמַּר , אֲמַנֵּם יִתֵּן בְּכוֹם עֵינָיו אֶךְ כְּעֵין הַמַּיִם ,
 וְגַם הִנְהוּ הוֹלֵךְ לְמִישְׁרֵים , אֶךְ בְּאַחֲרִיתוֹ יִשְׂכַר גַּם כָּל גְּבוֹר
 לְשִׁתוֹת יָיִן . " שִׁמְעֵנוּ וּנְחַלִּיף הַבּוֹסוֹת הַגְּדוּלוֹת בְּקַטְנִים וּבְכָל
 אֵלֶּה צִהְלָה רוֹחְנוּ מִמֶּנּוּ וְנִשְׁמַח כְּלָנוּ כְּאִישׁ אַחֵר , וְנִרְם קוֹלָנוּ
 בְּשִׁיר וְנִשְׁמַע עַד לְמַרְחֹק . וְהַבּוֹסוֹת הַלְכוּ סְבִיב סְבִיב וְעַל
 סְבִיבוֹתֵיהֶם שָׁבוּ לְלִבָּת , וְכֹאֲשֶׁר נִתְרוֹקְנוּ הַקִּנְקָנִים , צִוְהָ הֶכֵּן
 אֵת נַעֲרוֹ אֲשֶׁר אָתוֹ לְהַבְיֵא שְׁנֵימָם וְשְׁלִישִׁימָם , וְכַטּוֹב לְבוֹ
 בְּהַמַּעַד אָמַר גַּם לְהַבְיֵא מִמַּסְבַּת הַקְּהָל אֵת גְּנִיד הָעִיר
 רֵא"ק סוֹחַר עֲצִים הָעוֹשֶׂה סְחוּרָה עִם כַּסְפּוֹ , וְכָל עֲתוֹתָיו
 בִּידוֹ , וְהוּא הַנִּכְבָּד בְּכָל הַסְּבִיבָה , הֶכֵּן צִוְהָ וְמִי זֶה לֹא
 יָבוֹא ? וְאֶךְ כִּי שִׁלַּח אַחֲרָיו אֵת נַעֲרוֹ אֲשֶׁר אָתוֹ , וַיִּבְהִיל
 לְהַבְיֵא אוֹתוֹ וְאֵת חֲתָנוּ וּבְנוֹ , גַּאִים וְעוֹזִים , וַיִּשְׁבוּ אֲתָנוּ אֶךְ
 כְּכַפּוּיִים וְאֲנוֹסִים עַל פִּי הַרְּבוּר בְּכַבֵּר רֵאשׁ וּבְשִׁפְלוּת עֵינָים
 כִּי יִכְלָמוּ לְהַבְיֵא בַּפְּנֵינוּ , וּבִין כֵּה וְכֵה רִפְהָ הַיּוֹם לְעִרְבוֹ .
 וְהַמְּגִיד שִׁלַּח אַחַר מִמְּשִׁרְתִּי הָעִיר לְקְרוֹא אֵת הַנְּגִיד לְאָמַר :
 " כְּבֵר הַגֵּיעַ זְמַן הַלִּיכוֹת הַנְּבִאִי הַגְּדוֹל בְּקִדְשׁ , וְאֵם אֵין פְּנִי
 הוֹלְכִים

הולכים אתנו לא ימוש המסבים מהשליח" ונאמר אל המשרת:
 "מה לך ולבני העיר, הלא בוקר אתה כל השנה (איין
 אקסענהירט) טוב אחרינו ואכל ושתה אתנו עד לכתנו יחד
 אל בית ה'", ולא שב עוד אל שולחיו, ובין כה וכה נשמע
 בכל העיר לאמר: "הכהן דולה ומשקה מסבתנו מהמעד הישן
 שלו!" ויפלו אלינו רבים מהמסכה הגדולה, ונער הכהן
 עודנו הולך ושב עם קנקנו מהמסכה למקלטו, ומקלטו
 להמסכה להביא המעד, וחבלת "גר תמיד" צהלה ושמתה.

10.

שְׂרֵי הַגְּדוּדִים

היום חלף ועבר, והלילה כסה באדרת אפל כל
 גבע ועמק, וגם את העיר זפרונה ומסכותיה (געלאענע) השתים
 (שלנו ושל הגבאי הגדול) הנתתות ברחובה אשה לקראת
 אחותה בבית גבאי שלה, כשני מתנות צרים גבורי כח
 ערוכים כאיש אחד למלחמה אשר יצביאון אנשים שנים
 בעלי נפש מתכונות שונות והפוכות, האחד היה איש איציק.
 רופא בחצר, גבה לו ויראה לו, לבו כלב אריה, ושם לו
 בכל הככר לגבורה, מאז העיר את מטהו על להקת שוהדים
 אשר כתרוהו בלכתו לבדו במסלה העולה לכפר ק...
 ויכם ויניסם ובידו אין מאומה כ"א משענתו ויהי לנם,
 והוא אז כבן עשרים וחמש שנה, וזה ירחים שלשה כי
 בא לגור בזפרונה ויש אחרינו, ויהי כראותנו כי הנהו גבור
 חיל ונשימהו בלילה הוא ליל קרב ומלחמה, לשר על
 צבאותינו.

ושר הצבא אשר לצרינו בהריב הקדוש הוה הנהו האיש
 אשר

אשר תדעהו מאז לרב אונים ואמין כח והוא ר' פייווע
 אולאק" - כי כאח לכל צרה יולד * וזכרוה נושבת לכל תבערה
 תלחה, כן נספה הנרגן הוה על צרינו בלילה ההוא ויאמר
 להכחיד אותנו כאיש אחד מזפרונה. וזה דבר המשטמה
 לחברתנו זאת; בעברו לתמו ממחרת יום הכפורים דרך
 זפרונה לבוא לעשרות עיר אשר יעלה שמה שנה שנה לחוג את
 תג הסכות לאכול כל שָׁמֶן בבתי הגבירים נאחו בפתע
 פתאום מהשופט לאמר: "פקודה בידי מעיר בית חורון לשלוח
 אותך שמה אסור בכבלי ברזל, באשר כי מרגל אתה,
 והנך בברית את פירקויא, אשר מלכנו הנהו כיום איש
 ריבה, וכבר נראה בידך מכתבים מארץ פלשתים, ממצרים,
 מבגדד, ומארץ לובים, ועתה הנך ברעתך, דמך בראשך,
 וזה ירח ימים כי הנני מבקשך בכל אלפי יהודה ולא
 מצאתיך, ועתה ברוך ד' כי סגרך היום בידי!" וישם אותו
 במשמר, וגם חבילתו (פעקיל) לקח ויתתום אותה בתותמות
 הממשלה לעיני העדה כמשפט, וגם אמר להציגו ביום
 מחר לפני עדת השופטים אשר בבית חורון לשפוט אותו
 כאיש אשר משפטו נגע עד כסא המלוכה, וירפו ידי ר'
 פייווע אולאק למאד וגם בני העיר נבהלו כי ישב אתם
 בלא "פאם" ויתנפלו לרגלי השופט ויתחננו אליו להחזיקו
 בעירם עד אחר הרגל, ועל האיש "פייווע אולאק" צו לנפול
 למשכב, ולהתחל לעיני השופט, ויהי אך זועה בכל העיר,
 כי חרדו איש אל רעהו, עד כי ערב בערו הרב המגיד
 מאראנא כי לא יעווב זפרונה, ומידו יבקש נפשו, ותהי
 העיר נבוכה כל ימי החג, כי היו כלם עצבים ודואנים על
 קדושים

(* כאשר יאמר האשכנזי, "נישמלס טנשייט איין לונגליק אליין
 טס געזעלט זיך אויס באלה איין לוויעטער".

קדושם זה, לבד חברתנו „נר תמיד“ אשר לא שתה לבה לעניה זאת, ותחוג ביד רמה כאשר אמרתי מדי יום ביום, ותהי העיר בקצה עלינו עד מאד,

ועתה ביום הושענא רבה אחר חצות, בפתע פתאום נחם השופט אל האיש פייווע אולאק, ויסר מעליו את מאסרו (אזעכט) וגם את חבילתו השיב לו תתומה כמו שהיתה, עדות כי נודע לו כי אף שקר ענו בו, כי לא היה מעולם מרגל, ובערב נשמע עוד בעיר למגנת לבנו, כי אנחנו חברת „נר תמיד“ הלשינוהו להשופט, באשר כי שונא הוא לנו מתמול שלשום, והנה אך בשלנו כל הרעה הזאת לו, אשר כמעט היתה בנפשו, ומלבד אשר חסר את נפשו מטובה ברגל הזה לבלתי לחוג בעטרות עיר ויחוג בזפרונה, ותהי זאת כצקת שמן על גחלי אש, כי ראו אותנו בני העיר כמלשני בסתר אשר אין להם דמים, ולכן למען קחת נקם ממנו שמהו עתה לראש בקרב אשר יחפוצו ללחום אותנו כמלחמת מצוה בליל שמיני עצרת הזה,

11.

השמיש

ולמען יוכלו בני העיר למוד את מדת דיננו בליל הנקם הזה במרה גדושה, ושופט העיר לא יניאם בדבר הזה יקרא בערמתם אשר יקרא השופט ביום ההוא לעיר בית חורון התחתון בדבר משפט ישן נושן כי זפרונה תחשב לפלך (קייני) בית חורון התחתון בדבר כל ריב ומדון, ולשלם כל מכס, ויטוש זפרונה וכל עתותיה ביד איש יהודי והוא השמש דמתא, וועלקע שמו, אשר יכהן שמה תחתיו בכל עת נסעו למקום אחר.

האיש

האיש הזה היה אז כבן ארבעים שנה, רשע עריץ, ירו בכל, לפניו רגזו וחלו כל בני העיר, וכמוהם כל עובר ושב. גם השופט והגבוהים אשר עליו לא נשאוראשם נגדו, וכל אשר הם עושים שמה הוא היה עושה. גם האפרתים אשר מסכיב נחתו מפניו, כי הוא ידע כל מתי שוא וכל נעלם, יראה כל עון אשר לא התבוננו המון רבבות בעלי פקודות אשר בכל הפלך, גם היה מהיר להתעולל עלילות ברשע. איש סוחר כי נהג עדר בקרים דרך זפרונה התגולל עליו לאמר: השורים קצצו בנטיעות השתולים בעברי הדרכים ולא נתנם הלוקף הלאה, ובעלי השורים אשר סאנו לבוא אתו במשפט פן יהיו הוצאותם מרובות על זכויותם, ובין כה וכה ירוה משמן בשר עדרם, כפרו פניו בשקלים שלשים והלכו להם. איש כי נטה ללון שמה במלון, יהודי או נוצרי, שם תהלה בהפאס שלו ואמר להביאו עד בית חורון התחתון אל מקום המשפט, ויפרה הנוסע את נפשו בשקלים שנים; גם שרי הגדורים נאהוו בסבך תרמיתו, בעברם עם מתניהם דרך זפרונה באמרו: כי בני הצבא פשטו ידיהם בבני העיר ולא השיגו ממנו מכתב תעודה (כי הלכו עם מתניהם אך במסלה ויקנו כל הנדרש להם אף במחיר) כ"א בשחד מכסף מלא; הוא תבע את המסים ועל פיו התפקדו לאיסקאסקע, הוא קנה את הרב המגיד וימן את מניותיו, הוא עשה תקנות, על פיו עלו לתורה, ועל פיו היו נקראים למשטה, עשה כלה בהוי"ש והמקמרת (טיוסקט) לא קשה מפיהו, לא נשא פנים, ולא הוקיר כל אדם, לבד את פייווע אולאק, כי אף הוא היה קדושו, ואף הוא לקבליה חמרא שתא, ועמו לא הפין עוד בארץ, ואוי לאיש אשר הרעימו ואוי היה לנו חברת „נר תמיד“ כי נואלנו לנגוע בקדושו זה וערבנו אותנו להתמודד (מעטען) את מרעים כאלה.

מרבנים

מרבים הפיל פור להתגולל גם עלינו מיום ליום וממועד
למועד שמיני עצרת, יום חז בו כל העתיד לנו מאז בואנו
אל העיר הזאת, ולולא כי נמצא בהבליעל הזה „דבר טוב“.
או כבר היינו טרף לשניו בהמועד ההוא וידי הכותבת עתה
בעט את תכונתו ותולדתו או כבר שכנה דומה בקבר מהיותו
עוין אותי מכל בני גולי מלעני עליו היום כלו, או גם פן
מצפיתו ברוחו כי אציב לו באחרית הימים מצבת קלון בספרי זה.
„דבר טוב“ בת יפהיפיה היתה לו, בתולה בת שמונה
עשרה שנה מאורשה לנער אחד מעירי, ויקראו עתה הנה
מעירו לשמות אתו בחג, ובעצתו נלוה גם הנער בנה עלינו
הכרת „נר תמיד“ וגם ידו היתה בבן הפרנס שם על האי
ביום קציר הערבות, ובאשר וכלתו אהבתו למאד, והיא אף
יחידה לאביו, ונפשו קשורה בנפשה, שבת אביו למענה או
מהריב הזה, וגמר בלבו לבלתי התחרות אתנו, אף האיש
איציק שר צבאינו אשר לא ידע משלום מחשבת הבליעל
הזה אמר כמשוח מלחמה אשר כבר הלבינו שערתיו בקרב,
להכות אותו ראשונה למען רפא במחץ מכתו את העיר כלה,
מידעו אל נכון כי רוח „פיווע אולאק“ בו, ובהכנע השני אין
פחד גם מהראשון, ואז כל תושבי העיר ישוּבו כאיש אחד אל
השלום וכן התמו. במצב המורא הזה היתה העיר הקטנה
ביום שמיני עצרת בין הערבים ותנוד בין תקוה ופחד כקנה
במים כי שמות רבות תשים המשטמה בארץ, ומה גם תנרת
יד נוקמת ביום כי יין עברה.

12.

הליכתנו בקדש

והתולדה אשר אין דבר לה עם חקי האדם ועם
עלילותיו

עלילותיו, לא שתה לבה לכל אשר נהיה אז בזפרונה,
ותשת חשך ויהי לילה כתמול שלשום, גם הכוכבים לא
הוגו ממסלותם התוה להם יוצרם בשמים מיום כוננו, עמדו
על משמרותיהם ויסעו וישקיפו על פני העיר הקטנה הזאת
בעין קלון תחת אשר הקניאום לעשות כמתכנתם שמה בשפל
בחגיו מעונותיהם כהעלותם נרות רבות שמה בבתי הגבאים
מהמסבות השתים האלה, ואז קמו לעמתם ממשתה נגינתם
הגבאי הגדול וקראו לבוא אל בית הכנסת, החון ומקהלתו
הלכו ראשונים כנוגנים בראשי הגדוד, אחריהם הלך הגבאי
הליכתו בקדש תחת הפת כבוד, וזקני העיר סביבו, איש איש
נרו בידו, ויתר העם והטף משכו אחריו בדגלים ובאבוקות
כונב אחריו ככבא דשביט, הלכו לאטם בצעדות מדודות
וקצובות ובכבד דאש עד בואם לפני שער בית העולם,
וכהתמהמהם שמה לזמר הפזמון שיוכני בתי חמרי כאמור, החלו
ללכת ברגש, במחולות, ברקודים, יודון יודון, עד בואם
לבית ה' בקולי קולות ויעמדו שמה איש על מקומו, נקם
בלבם, ועם על שפתם, כל אחד הניף ידיהו באגרוף רשע
כאיש אשר למהלומות יקרא, ויתכנו לבואנו בקצר רוח
(אונגלדור) כי אתרנו לשבת עם הכהן אשר תהינו על קנקנו
למכביר, ונשב שם עד כי בא אלינו רץ אחר רץ לאמר:
„הנרות בבית הכנסת הולכים וספים ועתה קומו לכו“ לדברים
האלה קם הנגיד ויאמר אל הכהן: „ראה אבי וגם ראה כי
העם מתכים על בואי לבית ה' ועתה שלחני אבי“ ויברכהו
הכהן וילך לו כמנוסה כנמלט מפח יוקשים, ואז קמנו גם
אנחנו ועשינו גם אנו הפה כלולה בהדרה, העלינו נרות
למרבה, ונוליד בקולי קולות ובהמון חוגג גם את הגבאי
שלנו, אך לא אותו לבדו כי א אותו ואת הכהן, וכל בני
החבורה הלכו מזה ומזה איש איש נרו בידו ששים ושמהים
ומשוררים

ומשוררים, הומים מין, ואחדים מאתנו שנסו את מתניהם והתנוללו לפנינו על הארץ כנגלל לפני סופה, והנוצרים תושבי העיר יצאומבתי'הם לראות בצחוק היהודים, וישמחו לראות כהנם מתנהג תחת החפה וימתאו כף לאמר: "האה! נפקחו עיני העברים העורים להאמין ולראות באשר לא האמינו!" ותהום העיר בלילה ההוא כי ראו את אשר לא קוו לראות, לא נשארה גם נפש אחת בבית אשר לא באה לראות בהליכתנו הפעם בקדש, הגבאי שלנו והכהן הלכו לתמם תחת החפה בנאוה ובנדל לבב, הלוך וצעוד צעדים ששה ושתה כוס יין לרויה, וזנעו ויתנו וישענו איש באחיו כי עברם היין עד אשר לא נודע מי המשען ומי הנשען עד בואנו לחצר בית הכנסת, ושמה סבנו נדבורים מתי מספר יהודים קנאים (ענגלעטען) ור' פייווע אולאק בראשם נשען על משענתו, כלי שר צבא אוילי, כי בעוד הרב המגיד הנודע לו אך עתה מכל הרעה אשר אנשי העיר חורשים עלינו נסה בקדש פנימה לשכף חמתם ולהשיב אפם מעלינו בלשונו הרכה, הרתיח המשתת הזה חוצה את העיר כלה כסיר בשלנו לאמר: "הראיתם מרבית אנשים חטאים אשר הכירו עתה אלהי נכר הארץ לאלהי אמת, ועתה סגרו הדלת ולא תתנום לבוא פנימה לטמא הבית, ומה כי הכומר ואלהיו אתם, ועתה מי להי אלי? כל תשמעו לדברי המגיד, כי גם הוא בשוא נתעה כמוהם, כי מרבים הנהו את הכומר בבירית וישם תהלה מעולם בקדישי עליונין, חרב על החברה החטאה הזאת וחרב על נר התמיד!!"

אחריו חזרו הנבאים והפרנסים המשרתים, וכל איש בליעל ויצאו נצבים פתח בית ד' וידו בנו אבן, הכהן ראה ויסוג אחור והתננב לבוא אל ביתו חרש, בידעו אל נכון כי לא תהיה תפארתו על הדרך אשר הנהו הולך בפעם הזאת, ויבוא

ויבוא חדר בחדר להתבכאות, ואותנו השאיר לבדנו צפויים אלי כל מכה ופגע, וכראות יתר העם אשר היו בבית הכנסת כי גם הכהן ויאמרו: "האת! עתה סר צלם מעליהם!" ויצאו כלם מהקדש חוצה חמושים במקלות אשר הכינו לדבר, ויחלו להכות בנו מכות בלתי סרה, ואנחנו בראותנו כי המלחמה החלה, ונקם עליהם ונכס גם אנחנו ונדרפם ונהיה עליהם עד פתח הבית.

13.

התגרה

והאיש איציק הרופא גבורנו עלה כפורץ לפנינו לפנות לנו הדרך אל הקדש, ונבא אחריו הביתה ושם עלתה יד איש ברעהו ויהי אך זועה, אנחנו הכנו איש אישו ננרו באגרוף, והמה הרעישו אלינו במחוזורים, בסדורים, בספרי הש"ס, וככלותם לנפץ בהקדשים האלה, מלאו ידם בפרקי המנורות בשברי השטנדראות, ושר צבאנו איציק לא נלחם את הגדול ואת הקטן כ"א את השנים האלה, את השמש וועלקע" ואת קדושו "ר' פייווע אולאק" ויף אותם בשוקו על ירכם, וישליכם החוצה, ויבקש בעת ההיא לטהר את הבית גם מותר החטאים אשר אך קרבות יחפצון, ולהשיב השלום על כני, אך כבר גברה תבערת הריב ותאהו בכל פנות הבית ונלחמה איש באחיו עד להשחית.

הוי! רבים המה הללי היין, עצומים המה הרוני קנאת הדת, ומה לא תהיה יום תוערנה הרעות השתים האלה גם יחד? כאשר קרנו פה זפרונה בלילה ההוא, אשר שתי אלה כתמם באו אלינו להכריתנו מארץ החיים, כי בני העיר היו הרבים ואנחנו המעטים, ויהיו לאגודה אחת, וילחצו

וילחצו אותנו בחוקה אל אהת מפנות הבית , נר התמיד
 הרסו לעינינו עד היסוד , ואותנו דמו להרוג עד אחד לולא
 נמלטנו לעיניהם על תקרת המקומות הנבחרות כארבע אמות ,
 ונמצא מקום לנוה , וגם די נשק ללחום בהם נגד אויבינו ,
 והמה ספרים ישנים , עצי חיים שבורים , מגורות חמר הערוכות
 שמה מרבית להעלות נרות בהן שנה שנה בליל שמחת
 תורה . שברי לבנים וערמות עפר , וכל מינו נפץ לרוב ,
 כי לא טהרו הפראים האלה את הבית הזה מיום הוסרו
 ונשליכם כל אלה עליהם בתגרת יד , ואחד מאתנו הניף
 עוד עליהם גשם נדבות בבקבוקי השמן אשר הכנו קודם
 הרגל למרבה , ויעמדו שמה בגבה , מקום נחיתותינו עתה
 שמה , וירד השמן על זקנם ועל פי מרותם , והאיש איציק
 עודנו נלחם בבית על הארץ ואין עומד נגדו , מכה ומפיל
 לארץ , ואשר שכב לא הוסיף לקום .

ובין כה וכה ספו הנרות וגם כבו בקדש , לא נשארו
 כ"א נרות אחרים אשר עמדו בראש הבמה אשר שנבה
 מיד כל זר להשיג ולכבות ויהלו אך אור קפאון ויהי בכל
 הבית אך צלמות ולא סדרים , והנלחמים נזעקו והמו
 עד כי צללו הספים מקול קוראם "הבו אל תתחילו"
 ולא נשמע קול המגיד וקול יתר הווקנים המתנפלים
 לפני הלוחמים ומתחננים לאסוף כל יד ולשבת מריב
 לקול שאון המכים והקפים והנצחון אשר מעולם
 לא באחת הנהו , ואל אשר ידבר טובות בבקר ידבר קשות
 בערב , הפיר בריתו גם אתנו והחליף את שגיון אהבתו
 עשרת מונים בשעה אחת , רגע היה לעזר לנו , ורגע הרים
 קרן צרינו , ויהי כי נלאו אנשינו לעמוד שמה בגבה , ונרד
 מטה , כי אמרנו לנוס על נפשנו ולא יכלנו , כי היו הדלתות
 נעולות . ויהי בראותנו כי בלתה אלינו הרעה ונשלף נפשנו
 מנגד

מנגד , כי אמרנו נמותה הפעם מות גבורים ונלחמה את הנעלים
 אשר ברגלינו (כי שלף איש נעלו) ובהתגרות אשר במתנינו
 כי עשינו מהם קליעות עבות , ואחרים מאתנו גסו להבקיע אל
 הגבאי הגדול , והאיש איציק בראשם גבור מושיע , ונחל להכות
 שנית בצרינו , כי נחה עלינו רוח הנצחון , והיה הנכשל בנו כדוד
 ואפינו ועוזנו על בני זפרונה אשר שחו עלינו מסביב .

ואנכי הצעיר בחבורה , כי הייתי אז אף כבן שבע עשרה
 שנה , נמלטתי אז כצפור מתקרת המקומות כי קלותי ואעל על
 ראש ארון הקדש , ומשם העפלתי לפסג (ערקלימען) המפחות
 (געויםען) כאילה שלוחה , ומאיתן מושבי זה שטו עיני , בכל פנות
 הבית אשר היה אז לעיני כניא הרגה ומהפכת צרים .

ראיתי אז רבות , אף עטי הנהו ערל שפתים מלהגיד אף
 החצי אשר ראיתי , כי קשות ראיתי אשר לא אוכה עוד לראותן ,
 הישלחנות היו הפוכים , הספרים נרמסים , השמענדראות מנופצות ,
 המגורות מפורקות , הילדים בוכים , הווקנים גוחים , הנערים הומים ,
 והאנשים זועמים , כל זקן גרועה , וכל מחלפה גרועה , כל יד
 שמוטה , וכל לחי מרוטה , על כל פנים הלכו אימים , וכל
 שמלה מגוללה בדמים , ושאון זעקת נפצעים הבקיע מרומים .

הוי קורא נעים ! תבוא עד דור אבותיך , כי יתמו לך
 שנותיך , ואם גם מאה מתך בחיים , ואז תאסף אל עמך ,
 כי לא נשא ולא ישא אלהים (שוים ניטמאליען) כל נפש , ואז תראה
 אם גם תצדק את התפתה מנגד , ושמה לא תבוא * תראה
 שמה מהפכת אלקים . וכל כאב אנוש , תראה כל עצב וכל
 עוני

(* מדרש קהלת ז' : גם אלה זה לעמת זה עשה האלקים סיחלו
 מלפניו זה גיחס וכן עין , כמה זימיסה ? ר' יומן אמר : טהל , ורבנן
 אמרי טמיין שוים כדי שיכיו מליצות מזו לזו פי' האדיקים ילאו ממה שזני
 וישמחו וכדעשים ילאו מה שאלכו ויעלכו .

עוני, מגינות לב ושבר רוח, תשמע כל אמרי נואש וכל תאלה, תקשיב שועת נכאים מענים בידי מלאכי ועם, ואז תבין דברי אליך עתה מליל בלהות, מליל התקדש הנ שומע צ שמה בזפרונה, ותשמח כי לא היית אתנו בהיכל ה' שמה ונסתר רב עמל מעיניך: ויהי בעודנו לוחמים את הנבאי הגדול ואת אנפיו. את ר' פייווע אולאק ואת עוזריו, והנה הנשים הצובאות בעזרת נשים ורואות בנפש מרה בעד החלונות הנשקפים לבית כנסת האנשים, את כל המחץ הגדול הזה, ואשר נלאו לקרא אשה בשם אישה לסור מהמרוצה הזאת, התפקדו לשבור הדלת הנקראת (מילע טירעל) פרצו ותעמודנה בין שני גרודי הלוחמים, החזיקו באנשיהן ותפצורנה במ לסוג אחור, ותפרדנה בין העצומים האלה בכנות (ואנינעג) בין אבותיהם ובין בעליהם הרוסים *) והמלחמה הדלה,

כי

(*) העיר רומא היטה נראשיתה עיר מעצמ למאד והושיבה צוויים צעיני כל שכניה מסניב מהיותם אך להקט שודדים, נעדים נעזבים, בני פריז, ריקים, פוחזים ושפלים עד כי נהעצו צעיני חושבי כל ערי איטאליע מלחם להם נשים מבזויות, ויהי כראות ראמולום מיסדם ומחוקקם כי לרכו הימים ועוד אשה עזובה להם ויעץ לתת להם נשים צערמה ובחוקק, קרא חג ליופיטער (אליל עליון) שמה כרומי ויקרא לכל חושבי הערים לשמחה, ויבואו כל בני ארץ זאבינעג עם צניהם וצוותיהם אל החג הזה אשר צדה העריץ ההוא מלבו, וישבו שמה מסניב להיכל החדש אשר בנה ראמולום לאלהיו (והוא הקאפאטאליוס) ולא ידעו כי נפסחם זאם, כי צעודם רואים במשחק כראות הרומים אשר שחקו לפניהם בכל כלי נשק אשר בידיהם, נתן ראמולום אות לבני המרי להסגפל על בנות זאבינעג ולהפסח חיים, ויקחו אים את אחת בחוקק בלא נטף דם, כי אבותיהם ואחיהם היו בלא חרב ובלא חנית וישבו לביתם בלב נקם ויאספו כל העם זאבינעג כאיש אחד ועלו לתשובת השנה למלחמה על העיר רומי ומלכם סאליוס בראשם ויזורו עליה ימים רבים עד דחתה, והזאבינעג כנולא העירה חלו להכות ברומים בלא חמלה, ותחנפלה אז הכנות לרגלי אבותיהן ותחננה לחמול על בעליהן ועל בניהן באמרן: הרפו כי למה העשו בזויתם חלמנות

כי הוציאום החוצה, ואז נמלטנו גם אנחנו מבית הכנסת, ובקדש נשאר שמה, כי לא נותרו שמה כ"א המגיד ועוד עשרה אנשי אשר לא פגרו עוד מלעמוד על רגליהם, ואשר לא היה להם נשים או אשר לא באו להצילם, ויתפללו שמה מערבית בשפה רפה כבליל תשעה באב, לא עשו כ"א שלש הקפות בחפזן נמרץ, ולא קראו בתורה כ"א אנשים שלשה, וישבו לביתם חיש ומהר לפקוח על הנפצעים כי מרבית בני העיר היו כואבים ומגוללים בדמים, דין מוחיה פציעא, דין עינו שמוטה, דין אציליה פדוק ודין ארכובה תבירא, ורופא אין בכל העיר לחבוש ולרפא, כי האישי איציק רופא מהיר ויחיד בזפרונה שר צבאנו התחבא בבית נשכנו הנכרי, וכל חברת "נר תמיד" חררו אחריו להועץ ולעמוד על נפשם, כי נודע גם בחצר השר כל השערוריה הזאת הנעשה בבית ד', וגם נשמע לאמר: כי מלאך שלוח מהפרנסים לבית יחרון התחתון לועוק חמס עלינו, ויהי אך וועה.

וימלא המגיד בלילה ההוא את מקום הרופא, כי היה כל הלילה מאהל אל אהל עד הבקר לחבוש כל מחץ כיד הרפואה הטובה עליו, ובעודנו מרפא שמה כל בער, השכיל לרפואת גם הנפשות, כי שבך הלבבות בלשונו מרפא, וישמע אותם לבלתי לבוא במשפט עמנו, בהרשיעו אך אותם בעיניהם לאמר: "לולא שלחתם אתם יד בראשונה או לא החל הנגף בעם, עד אנכי בזאת, ועד הכהן הנוצרי, ועתה למה תתגרו ברעה אשר עשיתם בעצמכם?" וינחו כל העם על משכבותם בשלום גוחים וכואבים כל העיר מקצה גם בהשמש וועלקע" ובקדושו פייווע אולאק העיר לאמר: "הזהרו מבוא את אחיכם בריב, כי אך אתם השנים הסבותם בהדבר ההוא" אך שני אלה אשר עברם היין העיוז פניהם נגדו ויאמרו: "יאיר נא הבקר וזפרונה תעמוד בחיל, כי כבר יצאו

חלמות ושכולות וכדויכם יחומים? ותחדל המלחמה, והסגול שג על כנ, כי יהיו אז הרומים והזאבינעג לעם אחד.

ויצאו עני רצים דחופים ומבוהלים לבית חורון להביא צבא גדול וידעון שדון. ואנכי אשר יצאתי באחרונה מבית הכנסת, כי יושבתי שמה במרום קצו כצפור בודד על גג, ולא יכלתי רדת לעיני העם וארום עד כי לא נשאר איש בקרש ותכבה כל נר, ואז ירדתי ממכוני כאיש נדהם והלכתי לאמי אצל כל פנה ואיש לא ראני כי היה השף ואפלה ואשמע כל אשר ידבר בהבתים לאמר: כה יעץ הרב וכה ענהו השמש! ואבוא אל בית איציק כי שמעתי לאמר: כי כל חברת נר תמיד נאספים שמה, וישמחו לקראת בואי כי ראנו עלי מאד, ואספר להם את כל אשר שמעתי נדברים איש איש בביתו וייראו מאד, ויועצו יחד לצאת מהעיר, ולהסתתר בבית אחד מהישובים הגרים ביער, עד כי יעבור הזעם, ויהי בעורנו נדונים אל מי מהישובים לסור, שלח אלינו הרב המגיד בסתר לאמר: סעו לכם ולכו אל האיש מרדכי אשר בכרכמיש, כי האיש „וועלקע“ חורש עליכם רעה, ועתה התחבאו ושבו שמה עד שוב אפו ממכם, ואנכי אחיה לכם לעזרה מהעיר, ונשמע לעצת איש האלקים הזה, ויהינו לצאת.

14.

הַמְנוּסָה

ויתפקדו אנשי בריתנו עשרים וחמשה איש, סרבותם מכים ונפצעים ומגוללים בדמים, לא נפקד מאתנו כ"א חתן השמש לבר כי שב אל כלתו, ונעזוב את העיר בתצות לילה לבוא אל כרכמיש, ונלך במסלה אשר בערבה מנגב לזפונה עד בואנו אל הנחל (א) עברנו המעברה, ונסוב החורשה, כי יראנו לכת בדרך אשר בשרדה, פן תדבקנו הרעה, ונלך בסתר היער בארץ אשר לא עבר בה איש זה שנים לקול פחדים באזנינו מואבי ערב ומבכי נהרות ועינות מים, יצוהו שמה בין עריצי נחלים כי גיהו

מראש

מראש צורים לתחומות תחתיות. ויהי בעורנו נחפזים לבוא אל מחוץ הפצנו, ורות נסע מאת ד' ויגו נשיאים נכבדי מים, וירי ק עלינו מטרות עזו ויהי דרכנו אך חשף והלקלקות ונפול בכל אשר הלכנו, וכל מלבושינו רקמת משי נגואלו בטיט ובחמר, וגם בכל אשר הלכנו נאחזו בסבך ובקוצ ונקרעו לעינינו, וירב היער לאכל בבגדינו מאשר אכל הדרך והגשם, ותדמיון אשר בכל תושיה (*) יתקלם, וכל חקי התולדה אף למשחק לו, כי יתן לבו כלב אלקים לברוא חדשה בארץ, לבנות ולהרוס, ולהעמיד אחרים תחתם בתהו אשר ימוטו גם המה בעודם יוצרו, וכרנע גם עקבותיהם לא נודעו, וכן יחליפם כלבוש עד כי יחלוף גם הוא ואין לו, הפך עלינו עתה בלהות ויראנו זרות, כי הראה לנו הארוזים כאנשים, ואת שאון הרוח יגעש שמה ביער השמיע אותנו כקול נחרת סוסים, וכקול המון רבה, ואת הקישור העולה מהארץ דמינו לאבק רגלם, עד כי אמרנו לרופים המה אחרינו, ונלך חרש כל הלילה, ויאר לנו בעוד כברת ארץ לבוא לכרכמיש, כי תעינו בדרך שעות שלש.

השמש יצא על הארץ ואנחנו באנו אל מחוץ הפצנו אל הכפר כרכמיש, ויחרד האיש מרדכי לקראתנו, כי לא ידע מכל הנעשה בעיר ויאמר: „השלום בואכם? וזנאמר שלום.“ כי באנו אך לחוג פה עמך יום האחרון, כי בורחים אנחנו מהעיר“ ונספר לו את כל הקורות אותנו, ויקבל אותנו בזרועות אהבה ויביאנו אליו הביתה ויברך את הרב על עצתו הטובה לשלוח אותנו אליו; גם אשתי הכבודה „דבורה“ אשת חן תומכת וכבוד בעלה שמחה גם היא לקראת בואנו, ותמחר ותקד נזיד „קאווע“ ותשם לפנינו כי אמרה: „קפואים המה הנערים מתקור ומרעידים מהגשמים“ גם צותה על עבדה לנקות

(* טעם תושיה (לוי ווערזוס) מלשון יש (וועזען) וזוה ולא תעבידה ידכס תושיה (וועזענליכעס) וכן לי ענה ומושיה, וכן כלל תושיה יתגלע (פד) אייבערע זיך לויס שפרענען איבער דעם גאלטען לוי ווערזוס).

יצאו שני רצים רחופים ומבוהלים לבית חורון להביא צבא גדול וידעון שדון. ואנכי אשר יצאתי באחרונה מבית הכנסת, כי ישבתו שמה במרום קצו כצפור בודד על גג, ולא יכלתי רדת לעיני העם וְאָדָוּם עַד כִּי לֹא נִשְׁאָר אִישׁ בְּקִדְשׁ וּתְכַבֵּה כָל נֶר, ואז ירדתי ממכוני כאיש נדהם והלכתי לאמי אצל כל פנה ואיש לא ראני כי היה חשך ואפלה ואשמע כל אשר ידבר בהבתים לאמר: כֹּה יֵעַץ הָרֵב וְכֹה עֲנֵהוּ הַשֶּׁמֶשׁ! ואבוא אל בית איציק כי שמעתי לאמרי: כי כל חברת נר תמיד נאספים שמה, וישמחו לקראת בואי כי דאגו עלי מאד, ואספר להם את כל אשר שמעתי נדברים איש איש בביתו וייראו מאד, ויועצו יחד לצאת מהעיר, ולהסתתר בכית אחד מהישובים הנרים ביער, עד כי יעבור הזעם, ויהי בעודנו נדונים אל מי מהישובים לסור, שלח אלינו הרב המגיד בסתר לאמרי: סעו לכם ולכו אל האיש מרדכי אשר בכרכמיש, כי האיש "וועלקע" חורש עליכם רעה, ועתה התחבאו ושבו שמה עד שוב אפו ממכם, ואנכי אהיה לכם לעזרה מהעיר, ונשמע לעצת איש האלקים הזה, ויהינו לצאת.

14.

הַמְנוּסָה

ויתפקדו אנשי בריתנו עשרים וחמשה איש, מרביתם מכים ונפצעים ומגוללים ברמים, לא נפקד מאתנו כי"א חתן השמש לבד כי שב אל כלתי, ונעזוב את העיר בחצות לילה לבוא אצל כרכמיש, ונלך במסלה אשר בערבה מנגב לפרונה עד בואנו אל הנחל (א) עברנו המעברה, ונסוב החורשה, כי יראנו לכת בדרך אשר בשדה, פן תדבקנו הרעה, ונלך בסתר היער בארץ אשר לא עבר בה איש זה שנים לקול פחדים באזנינו מואבי ערב ומבכי נהרות ועינות מים, יצאנו שמה בין עריצי נחלים כי גיחו

מראש

מראש צורים לתהומות תחתיות. ויהי בעודנו נחפזים לבוא אל כהוה הפצנו, ורוח נסע מאת ד' ויגז נשיאים נכבדי מים, וירי ק עלינו מטרות עזו ויהי דרכנו אך חשך והלקלקות ונפול בכל אשר הלכנו, וכל מלבושינו רקמת משי נגואלו בטיט ובחמר, וגם בכל אשר הלכנו נאדונו בסבך ובקוץ ונקרעו לעינינו, וירב היער לאכל בבגדינו מאשר אכל הדרך והגשם, ובכפיון אשר בכל תישיה (* יתקלם, וכל חקי התולדה אף למשחק לו, כי יתן לבו כלב אלקים לברוא חדשה בארץ, לבנות ולהרוס, ולהעמיר אחרים תחתם בתהו אשר ימוטו גם המה בעודם יוצרו, וכרגע גם עקבותיהם לא נודעו, וכן יחליפם כל בוש עד כי יחלוף גם הוא ואין לו, הפך עלינו עתה בלהות ויראנו זרות, כי הראה לנו הארזים כאנשים, ואת עאון הרוח יגעש שמה ביער השמיעי אותנו בקול נחרת סוסים וכקול המון רבה, ואת הקיטור העולה מהארץ דמינו לאבק רגלם, עד כי אמרנו רודפים המה אחרינו, ונלך חרש כל הלילה, ויאר לנו בעוד כברת ארץ לבוא לכרכמיש, כי תעינו בדרך שעות שלש.

השמש יצא על הארץ ואנחנו באנו אל כהוה הפצנו אל הכפר כרכמיש, ויהרר האיש מרדכי לקראתנו, כי לא ידע מכל הנעשה בעיר ויאמר: השלום בואכם? ונאמר שלום, כי באנו אך לחוג פה עמך יום האחרון, כי בורחים אנחנו מהעיר" ונספר לו את כל הקורות אותנו, ויקבל אותנו בזרועות אהבה ויביאנו אליו הביתה ויניף את הרב על עצתו הטובה לשלוח אותנו אליו; גם אשתו הכבודה, דבורה" אשת חן תומכת כבוד בעלה שמהה גם היא לקראת בואנו, ותמחר ותגיד נזיד, קאווע" ותשם לפנינו כי אמרה: קפואים המה הנערים מהקור ומרעידים מהגשמים" גם צותה על עבדה לנקות

(* טעם חושיה (לויטווערזוס) מלבן יש (וועזען) ומזה ולא חשניה ידיה חושיה, (וועזענליכעס) וכן לי עלה וחושיה, וכן בכל חושיה יתגלע ער) אייבערע זיך איס טעלעטען איבער דעם גלעטען (לויטווערזוס).

לנקות את בנדינו ומנעלינו ויהי אך החלפנו כח שכחנו את כל
 עמלינו כמים עברו, ורותנו צהלה התפללנו בצבור בלא מלייתם,
 עשינו הקפות כמצוה וכתורה ונשמת מאד ואין זר אתנו; כי הכפר
 הזה הנהו רחוק מאדם, לא תעבור בו כל נתיב ודרך לבוא גם אל
 כפר אחר, רכמי הרים עטופים ביערים עבים מזה, ואגמי מים
 רחבי ידיים לעמתם מזה, והאכרים אשר שמה המה מתי מספר,
 רובם דיגים, עושי גמי ומחצלאות, לוחות לחביתות (קלעטקע), צורפי
 שמן עצים (צוועפעטען לייטער) כלם סתורה למרדכי היהודי אשר
 יובילו שנה שנה לפרייסין.

אחר התפלה ישבנו יחד על השלחן ונשתה יי"ש ישן מבושל
 בדבש, אכלנו כל מיני מרקת, ואחר נטלנו ידנו וישימו לחם
 והיה לחם רב כסעודת שלמה בשעתו, דנים לרוב מבושלים בטוב
 טעם מתוקים וחמוצים, המרק היה נפת צופים משיב נפש, לא
 היה משקל לכל מיני הבשר אשר הגישו לפנינו מצאן, מבקר, מאוונות
 ומתרגנולים. גם הלפת היה כלול מכל מיני ירקות מטוגן בדבש,
 ובבשר שמן ומקטר בכל אבקת בשמים, ואחר העלו, מעד" ישן
 ושכר חזק למרבה עד כי לא יתקר, לא חסרנו דבר כ"א בטן
 לבלוע את המעדנים האלה.

אחר המשתה ירדנו הגרן ונישן שמה על חציר חדש כי חרל
 הגשם השמים המהרו, זרתה השמש וחם היום ושנתנו ערבה לנו,
 כי היינו עיפים ויגיעים מעמל הדרך וממלחמתנו תמול בקדש,
 ונקם אחר שעה המישית ונתפלל מנחה כתולמים ברוח סרה, כי
 גם בשבתנו בביתנו תאבל עלינו נפשנו בצאת המועד מנחתנו
 הנתומות אל, ואף כי בהיותנו גולים ממקומינו הוגנים לברנו
 בספר, שכוחים מתבל כלה, ורעיותינו האהובות לנו עזובות
 מאתנו, יושבות בכתי אבותיהן וכחות על מנוסנו בהמועד
 הנכסף הזה, כי לא ידעו אֵז התמות האלה אן הלכנו ואן פנינו
 מיעדים ורואנות לנו אם לא נודדים אנחנו ביערים ונושאים גם
 חרפת רעב.

ויהי

ויהי אך כלינו הקדוש אחר המנחה והנה חבל בני הישוב יורדים
 מטבור הארץ עם נשיהם ובניהם מתרוננים טיין, הולכים ובאים
 לתמם לשמח בבית ד' מרדכי ותהי רוחנו; ישבנו שנית על
 השלחן ונשתה, מעד" לרויה, ונאכל כל פרי עץ, ואחר יצאנו במחור
 ואחר תפלת המערים חלו אותנו בני הישוב ללכת אתם לביתם
 ונואל, וילך אתנו גם האיש מרדכי בדרך מחשכי יערות עד בואנו
 אל בית אחד מהם העומד לבדו בשדה והוא סגור, והמפתח ביד
 הבעלים, וימהרו ויפתחו הדלת, והם נעים נודף מבשר צלי
 ודגים עלה באפינו. היש העלו הנרות והנה בית גדול לפנינו נק
 וטהור, ושלחן ארוך ערוך עומד בתוך. חלת לחם אחת גדולה
 וארוכה מונחת עליו, ונשב שמה, עד הצות הלילה והבעלים
 מגישים רב אכל המוצים מתוקים ונסכם ייש ומעד ישן. ושכר
 למדי מגישים ושמוחים ואומרים: מה נכבד היום כי סרו אלינו
 אורחים נכבדים כאלה! האת! אשריכם בני עמי! כלכם אנשי
 מדות אתם, גם בני הישוב אשר כלנו לועגים להם לאמר כי
 פרועים המה גם אלה מלאים רגש כל טוב, גם אלה תמימי
 דרך, אנשי אמת מכניסי אורחים, ותחנותם בכפרים אך עשות
 חסד, מתזיקים יד כל הלך כיהודי כנוצרי במשאת יד ובארות
 תמיד, ובגלל הדבר הזה היה ברכת ד' אתם בבית ובשדה הרגן
 לא כלה מהמגורה והיי"ש לא חסר מהחביות ובגללם צוה ד' את
 הברכה בכל הארץ הזאת, כי היה או שבע גדול בגלילות האלה,
 א מון דגן חמשה רוי"כ, א מון תמים עשרה רוי"כ, משקל חמאה
 עשרה ג'פ, משקל בשר ארבעה ג'פ, ונהיה טובים. ומאז גרשו
 מהכפרים, נאסף החסד ונאספה גם הברכה, ויד מי
 בהמעל הזה? אם לא הבטלנים המסככים, אשר רבו ע"י זאת
 למעלה ראש ויהפכו מרת החסד לחסר ונאסף המשען והנשען.
 ונלין שמה בלילה ההוא וממחרת החג קראו אותנו הישובים
 מהכפרים הסמוכים לשמח גם אתם, ונהיה מישוב עד יום
 הרביעי

הרביעי

הרביעי ונאכל וגשתה בכל אשר באנו כל טוב, כלנו מלובשים
בבגדי יום טוב ובשמריימליך, גם התפללנו תפלתנו חול בגנון של
יום עד בואנו תל מלת הרחוקה מזרונה אך פרסה אחת, ונחננו
שמה כיום תמיר.

15.

תל מלה

העיר הקטנה הזאת אנשים בה מעט והעוברה רבה בתוכה
מאשר בזרונה, כי רחוקה היא מדרך המלך וגם הבאה בתוך
עבים ונעלמה מתבל כלה, תושביה יהודים חסידים עצלים ונרפים
את הארץ לא יסחרו וגם הארמה אינם עובדים, אך הווים שוככים
בבית תפלתם כל היום כלו ושוקרים על היישיש כהאכרים השוכנים
אתם עברים נקנים (ליוב איינגע) היום כצמחים (וועגעעירען) ואינם
יודעים מאומה מכל הנעשי גם בזרונה. אין להם חלק בבינה כחסידו
מבית וריב לא להם הוא אשר יריבו מרבים התוכנים זה שנים אם
השמש שתסוב את הארץ או הארץ תסוב אותה כי לעיניהם תקפנה
שתיהן ובאשר כי בשלהם כל יתרון למותר מאין להם כל שכר
בכל השבון וחכמה חדשה תחת השמש לכן לא אהב בהם היה
גם בתרי הארץ למצוא איים רחוקים וארץ חדשה להתיות עם רב*)
או גם בעושי השבונות מחשבת כל הושב (עכפידונען)**
ובעורם ירמו כי כל העולם כלו אך בשבילם נברא נזונים
המה

*) מניחות למעריקא היא למחה גדולה לנו יושבי אייראפא, כי מלבד
אשר יגורו בה יוטר משני מלות מיליאן אנשים ילידי ארצותינו, עוד לנו ממנה
הטוחי אדמה, זוקער, אינדיך, הרכבת פאקטן.

**) כמו ויעש בירושלים מחשבות חושב (ד"ה ב' כ"ו ע"ו) והנה
מדברי עתה מההמלאות החדשות אשר התילדו בשנות המאות האחרונות, אשתאק
זל אוכל לכל הקוראים את ספרי זה לבתי ספר את שיחתי את החסידים חמשה
אשר

המה אך ההפשפשים (וואלנטן) אשר בבדקי קיר ביתם, או
ככמהין (שוואמע) אשר אך מאיירא קא רביי כי מכלכלים את
נפשם

מכאן זו אשר נפשי בדרך בתלון בשנתי אחס על שלחן אחד שמה ויהיו מלעיסים
במשכילי ווילגא, כי הגידו להם הטועים עמדי כי הנני יליד העיר הזאת
והנני גם מחובצי ההשכלה, ובתחת דופי בחכמה ובכל שוקדים כיהודים בנתיבים
באמנם: כי כל הגיונם אך שוא השערות מדומות ואינם יודעים עד מה
הרימו כבוד רבם למעלה ראש באמרכי אך עיניו חמויה מישרים בהאשפקות
המאירה וכי אך לפניו נגלה כל העלומה, וכל רו לא חניס ליה, באשר כי
הנהו צדיק עם עולמין ולו יאמר מה פעל אל, שמעתי ואזחק בקרבי
והטן אותם דבר לאמר: "שמעוני אחי!" חס אמנם לא ערכתם מלכס אלי
משורש, אך בעבור חושי צי להצין ולראות המרכז אשר אליו חכונו הן
שיחתכם זאת, הנני להשיב לכם נכותה בספיר קטן, לא אחי תהלה ברככם,
לא אחן דופי בקדושתכם, באשר כי חיינו נגרע צעניו בחמחו וביראחו לפעמים
מהרעבים אשר לנו המתנגדים, כ"א באשר חיינו מופלא בש"ס כמוהם
זה הריב לא לי הוא באשר כי מעולם חיינו מהאקאיס, ולא אדבר דברי עמכם
כ"א להראות אהבם מה מנער היא ידיעתו בהיות העולם ומה גם בחמחרי
ידיעות הענע בערך ויחום חכמי העמים הגדולים למטן מדעו מה קרה
השגתו, וכי מונבלת מווגדרת אך צין כותלי ציחו, ומלק חין לו בכל הנעשה
צהל כלה חוץ מד' אמותיו של בית תפלתו, והיה חס חשיביו לאמר:
"מה לתכן את הכר? ומה עניי חול לעניי קדש?" הנני להקרות את
שניכם בתשובת ה' לחיוב אך צעניים עבשים: "חפץ היית ביסדי ארץ?
הסתבונת על רחבי ארץ? הבאת אל אורות שלג? מבטן מי יבא הקרח? הידעת
עח לדה יעלי בלע? הנה נח בהמות עשיית עמך" ועוד חשונות רבות כאלה
וכאלה מעניי סחרי הפצע, ועתה פנו אלי והקשיבו; זה שיש כי אחד מנאכיו
אשכח נכע ביחד עם המשורר הנשכח תפאר" באון גערמאניען שיללער שמו לארץ
איעלען לראות שמה הדברים השמייקים ומשאות שירי בניים קדמוים.
ויהי כנאס אל העיר הגדולה וייעניע קראה אותם אשה גדולה מאפתי העיר
אל המשחה אשר עשתה לכבודם ויהיו שמה כל גדולי העיר וישמחו יחד, ויהי
אחרי הכלם ואחרי שתחתם ותציאם הנצירה צבית המשחק (עאפטער) אשר לה
בהיכלה

נפשם אך מחלב עוים שתים אשר יחיו. בירק אשר לאיש איש מהם בנגו, ובמחיר בלוויי הסחבות (למשען) אשר בנותיהן

מאספות

ז הכולה ויהגל המסך ויראה לפנייה שמה במחזה אשר באחד מחזות „ברלין“ הגדולים וסאבנו גאות עשן ולבד אש אוכלה מתלקחת ועולה עד לב השמים, כי אש נשקה בארמון אחד והמון אדם רב עומדים סביבו ואין מנכה מזלתי עבור תלילה על אחת מחקות הכדרים אשר נבלו שמה הקדמונים בארץ אשכנז בסדר הגלה מהדלקה לאחר, ראשונה יבואו בעלי הסולמות על ידיהם יחזיקו בעלי הווים המהרסים, אחריהם יגשו בעלי המזרקות (שפריצערס) ואחרונה יגשו בעלי הלבדים (די פילכאמענער) והמערכה אשר ההרוס לכבות ראשונה מרעוה אשר לה משפט הקדימה בדבר הזה מורס, והזר הקרב ענוש יענש, ובין כה וכה נסרף הארמון עד היסוד, והאש פשטה ותאכל עד חצי רחוב ואין מזיל, ויחקה כל הרואים שמה, והאורחים השנים הכבדים האלה שבו לביתם נכלמים בלב מלא נקס ושלא מידעם אל נכון עשה כי לא אחר הכבוד בקראו אל המשחה כ"א להתקלם בס מהיות רוח רעה מעולם בין הלאומים השנים האלה, האישליקים והאשכנזים, וכל אחד לועג לחבירו מעולם, ועשה לחקו בהאשכנזים אשר בגלל הסדר אשר סדרו הראשונים לא ישימו לב להמועלה; — ויהי אחר ירח ימים עשה גם הנוסך האשכנזי משחה גדול בביתו, ויקרא גם הוא לכל הקרואים אשר היו אהו בבית הגבירה, ויהי אחר כי כלו לאכל, הביאם בבית המשחק אשר ערך גם הוא למועד היה בבית מזינו (ארמון גדול) ושמה ראו מחזה אשר כונן בעלת המשורר „שיללער“ מחזה נקס, נקס הקלם קלסו בו בבית הגבירה, הורס המסך ויראו את העיר „ווינעליע“ בחשך ובזאשון לילה, והפעמון מכה אהה עשרה בראש המגדל, ובאחד מרחובותיה הגדולים עומדת מרכבה אכורה בכוסים ארבעה, ואשכנזי אחד יושב במוכה לבדו, והרכב אינו כי ה"ך עד למרחוק לבקש מלון כי היו אז כל השערים נעולים מקלה, ואז למען גרש מרפה (דיע לאנגוויילע) הוציא הנוסע מחיקו עץ נפרית (אין שוועבעל העללכען) והטיוו בהמרכבה ויווצא אש, וגם הדליק בו נר קטן אשר אהו בעששית קטנה ויקרא בעלי העמים אשר אהו, וככלותו מעשה זה ועודנו לא שב, הוציא מלאת בגדו את מורה השעות אשר לו כלו פו והביט להמספרו, וכרלותו כי אחר הרכב זמן רב הרים את קולו ויקראו בחזקה ולא ענהו כי

מאספות מהאשפתות אשר בכפרם, או גם במחיר הרשן אשר יצברו שמה בעד עושי הפאטעש. ובכל אלה המה טובי לב

מעולם

לא שמע, וימלא ידו בקנה רובה הקטן אשר אהו במרכבה (פיסאליע) ויור לאמר: „שמע הנער וישב, וירעש הרחוב, אך אין עונה, כ"א קול ענות (אין ווידערהאל) ולרגלו נהיה דומים קבר, ואז הקשיבו אזינו מאחוריו כקול אש שולף רוח (אטראמעטהע) ויפן וירא והנה אש אחד עומד על המרכבה מאחוריה ממצל לו, מוזר בתהרו ובמלבושו ותמונתו כלה אומרת כי הנהו יליד דורות עולמים אשר כבר הלפו ואין עוד חלקו בחיים, ויבהל מפניו הנוסע מאד וילע פניו במעילו: „אמנם אינני עוד להחיים“ עתה התמונה בענותו, „כי אך רוח אהי ולא עוד אש, ובכל אלה כל תחרד מפני, באשר כי אינני מהרומות הרעות המזיקות, כ"א מהטובות, נשמת ליבערלן אהי בגור דומי ומנייה, תפארתה וגאוה, כי כבדוהי, כן היתה חכמהי, ואין דומה לי בכל מקהלות שרי מליה מכל לאומי תבל, ואך למען מיספה רודשתי וגם מתי בלא יומי לא מות ישרים, בידי קושרים אשר הוידונוי בדם שאולה זה אלפים שנה, ועוד יוקדה בקרבי אהבת עמי וארצי איטאליע ולא תכנה עד יום האחרון, וארד כיום ארנה לראות ולדעת מה הגיע לה מיום עזבי אותה עד עתה, ומה אנשיה, כי עד כה רבתי את ריבי את איבי לעזאזל שמה בשמים ונותרתי שמה אל מלאכי מרוס שופטי דק המאריכים בדין כשופטי ארץ ואחר עד עתה. והנה לעניי בחתי הלילה ולא מלאתי כ"א אוהך לבדך, וגם אתה אך יליד אשכנזי הנך, ובהחבונני הליך וארצה חדשות בידך אשר לא רחמים בעודני מי, ואשחאה עליהם למאד, כי לא אבינם מה המה, ועשה יהי נא מעורך להגיד לי את כל אלה. (1) מה עיבו של העץ הקטן אשר העתהו באופן המרכבה והווציא אש ממנו, הלא בימי נלאו גם אנשים שנים כבירי כה לרועיה אש מגזיר עץ שנים אשר עתהו זה בזה בלב עמל ורוב אונים, אין זאת כ"א קסס נקסס (שפלימער) * „לא I“ עניהו הנוסע, „אין קסס

מלאת הקסס היתה נעשית ע"י קאטוס קטנים, היינו עזים דקים העשויים בתבנית לוחות אשר פזרום בנפול יד ומרום כאשר יעשו היום, דוא קארטען אויסווארפער, והכסף היה נעשה מחבשות (שערבען) והגחום ע"י לוחות נחושת המלויים במספרים ובתמונות. ואין המקום לארץ.

מעולם, ששים ושמיים ועושים משהת המיד. היי"ש והטרובקא לא ימושו מפיהם, כל העם מקצה שוגה במשקה טאו הבקר עד הערב, שמה ינובב היי"ש, גם הבתולות, אירנקי, כל יום ויום הנהו חג בפני עצמו וישתו אך למען שיגר, ויהי לחק בתל מלח: 1) להריק כוס ברכה על כל ביצה וביצה אשר תמלט התרנגולת לאיש בביתו, 2) לעשות משהת ושמהה יום כי תפלט פרתו. 3) לעשות משהת גדול בת כי תולד. 4) לתלות המפתה מלשכות היי"ש להאיש אשר אך תזכר אשתו שמה בבית המדרש כל שמונת ימי המילה

קסס כיום בארץ, חין זאת כ"א מלאכת הליבי" ומי ממילא? שאלתהו הרוח שניה: "אשכנזי" ענהו הניסע וישתאה ליצערטן לשמוע אשר איש מעט אחר יבדל חדשה בארץ, "ועשה הגדל נא חסדך עמדי והגד לי השנית" הוסיפה לדבר: "מי זה האיש אשר ידו לו רב לכחז כה מפורסם והדור ככתב אשר ראיתוך קודם בהעלום אשר אחרך? כי כתב כמורו לא ראיתי להלל בעדו מי בכל הארץ" הכתב ההוא איננו מלאכת יד" ענהו הניסע "כ"א מלאכת הדפוס" ויאה הנה מלאכת הדפוס" שאלתהו הרוח, ויביניהו הניסע כל מעשי הדפוס ומשפטו, וגם הגיד לו כי בהמלאה הזאת נדפסים עלים לרצונם ביום אחד, וימכרום בעד נקלה, וכן מדפיסים ספרים גדולים לרוב הכל בזול גדול — ומבטן מי ילאה ההמלאה היקרה והנחמדה הזאת? שאלו ליצערטן חין זאת כ"א אחד מבני עם האיטלקים, כי עם ה' עשה האיש ההוא להגדיל תורה ולהרצין חכמה בכל הארץ, ומי בכל לאומי הכל לחשוב מחשבות ולהמליץ חדשות כעמי?" — "לא אדוני" השיב הניסע, "גם הממליץ הזה הנהו אך אשכנזי, ג ו ט ע כ ז ע ר ג שמו": "היטב חרה לי על זאת אמרה הרוח, ובכל אלה גם ברוך יהיה כי הגדיל לעשות".

ועתה להדי השלישי, הביני מה הוא הדבר אשר הולאה מלאהך והוא כנגלל רשום במספרים "נומערן" במענלה? "זאת מורה שעות השיב הניסע, וכדברנו הוליא את הוינער מחוקו וישתהרו לעיניו ויראהו את אנפיו, ותקופתו, גלגליו, שערותיו, פלכיו, ויורכוו גם אך כי חברו יחד, ואיך ידחקו

המילה לאמר: הצדקה לכל הצבור לקחתו ולפתוה בו אוצר היי"ש ולשתות לרויה, כי הפקר בית דין הפקר 6) להגו היארצייסין. 7) לעשות משהת ושמהה ביום כלות הנאבאר. 8) להגו ביום מסורת האיסקאסקי. 9) להשתכר ביום בא הפאם לאיש זר בתוכם. 10) לשתות בשובם מהקבורה, ומה נאמר עוד מההגים והמועדים לימי הפורים אשר כתורה יעשו או גם מארוסין מנשוואין, או כלל ההביתות פתוחות, וכל הרוצה לשתות שותה לרויה ואין מוחה בידו. וכן שמה החגים ינקופו, ונגש כוס בכוס מראשית השנה עד אחרית השנה,

אל

ידחקו איש את אחיו ויטעו, וכלמו מופזים מעשה ידי אמן, וישתאה הכומו מאד עד כי לא נשאר בו רוח לראות את כל הנפלאות וההריוות ויאמר: "הוי יקירי, הנני מבטע ממראה עיני כי בימי לא נראו חמדות כאלה בכל הארץ, כי אז היה אך לא המעלות, או חיוף סדח' (וואסער אהר) ועשה הגד נא לי, ראש מי הכל את כל אלה?" "גם זאת מבטן אשכנזי ילאו. פעטער העלער מיירענצורג" ענהו, הוה הפלי זאת הענה ויהוה הגדיל זאת החוש' הנשמחה אלהי' והגשים" ועתה עוד אחת אשאלך לך ואחר חמדל" אמר ליצערטן להניסע, "הביני נא מה זה המשה הקצר בידך אשר הפלאה להוליד בו ברק ורעם, והרעש רחוב כלה?" "זה אחד מכלי נשקינו" אמר הניסע, "בו נלחם את אויבינו" ויראהו ויביניהו כל חכמתו, "הם הכדור ואת האבק, גם הגיד לו כל הכספי המלחמה החדשים, וישתאה לשמוע ויאמר: "מה כתנו מה נצורתנו ומה הכחמו אז, הלא כאין וכאפס לפניכם, ועתה יגדל נא חסדך והגד לי מי הביאו של הילד הזה?" "גם הוא יליד אשכנזי" ענהו הניסע, "בערטהאלר שווארצ שמו כומר מפרייברג" ויען ליצערטן ברוח כהה כי רעתה עינו בהכמת האשכנזים, "אם כה העפילו לעלות בכלם החכמה האשכנזים אשר היו עם לא ביער בימי הלא בשח ידמו עתה בני עמי האיטלקים לבני אלהים, כי בעדו הי היו רוחם נאמנה עם כל מדע, ומה גם עשה, ולכן היטב חרה לי מדועו בזהו ולא מלאחי איש מהם עתה, הוי בליה נפשי לראותם ולשוח עמהם! כי חמדות המה לי, ואם עוד מעט אוחיל יקרא הבכר וליני" — ויען הארת ויאמר: "אם אך

אל מוצא היי"ש הזה (שפודע) ינהרו מעולם כל שוקדי יי"ש מעטרות עיר מבית חורון התרתן מזפרונה , ואליו סרנו גם אנחנו בלכתנו אז גולים מתרוננים מיון , ובני העיר אשר חבו את בואנו כי הגידו להם השכורים אשר באו אליהם אחר התג מכל המקומות לאמר ; שמענו כי אנשי הברת נר המיד* אומרים נלכה תל מלח , יצאו לקראתנו כל העם מקצה , איש איש קנקנו בידו , וירעשו הכוסות , צללו הגביעים , כי הגיפו איש איש באחיו מרם שנתו למו פיהם כמושפא כל שותי יין במסכות , ותבקע הארץ לקול הקורא : "לחיים ! לחיים !" וכאשר הריקו כליהם וינפצם , וישבו העירה בקולי קולות , ושמה הביאנו אל הלשכה (שטיבע) ושתינו שמה יי"ש שנית . אבלנו אבטיחים חמוצים , ופרי עץ לרוב , ובערב עשו משתה גדול לפנינו בבית הפרנס וניטיב לבנו עד חצות הלילה , ואין אחד מהמסבה הכלים אותנו גם בדבר , ונהיה טובים איש לרעהו בלילה ההוא , מתנגדים עם הסידים , והסידים עם

אך לנחות את בני עמך ידח משמים ארצה , הגיו למלאות הפך כרגע" וכדברו הכה בפעמון קמן אשר צידו ונפתחה לפניהם רחוב קמן ויראו שמה שלשה אינפיקים מלוכבים קרעים ופנייהם הדומים מיון , אחד מנין בכנור קמן בן מיתרים שלשה , והשני מרקד על הכל דק מתוח לרוחב הרחוב , והשלישי מכה בתוף וקוף קמן מתכווץ ומתהפך לפניו : "אלה בני עמך , עליזו גוהוך וכמוהו כל המוס" (*) אמר הטועל לליצערן ; והמסך ירד ויכס את המחזה והכלימה כשהה אז פני הקרואים .

ועתה אתי ורעי , אם כי הנמשל מובן מאליו , בכל אלה צדוק דידן המשל חומר פרסוטי . "הגידו אם תדעו מי מלא המעריקא ? מבטן מי ילא הרכבת הפאקטן להחיות עם רב ? מי הביא הפוחי הדמה לארצותינו אלה לבלבל ברעב ופסו ? מי פלג לשפך דברים העלה ברות ? (מעלעגראף) או מי

(*) האוטקיס נסוגו אחור עשר מעלות אחוריות בשלם החכמה מיום נשכתה ממלכה רומי , והאשכנזים עלו למעלה ראש בדבר כל מדע וחכמה .

עם מתנגדים , כתות שתיים האויבות זו את זו מרכיב כשני האיתנים (עלממענטע) ההפוכים האש והמים אשר בהיי"ש אשר לא יערר בכל אשר ברית יכרותו מופתי השלום בכל הארץ .

16.

המלאכות

ויהי בשבתנו שמה על השלחן בבית הפרנס שישים וישמחים וחוגנים , והנה התון מזפרונה והשמש , וועלקע" בלוית זקנים שנים מלוכבים בבגדים באו אלינו הביתה בפנים מאירים ובשורת שלום בפייהם לאמר : "באנו אליכם במלאכות קהל זפרונה לקרא לכם לשלום כי נתמו התושבים אליכם ולא יאמרו עוד לבוא במשפט עינכם באם תקבלו עליכם את הרין אשר הרצו

יכן כמים עוים נחיה בלחיות קצור ? ומי שם מסלה צברול ? או מי הוליד הדעגראפטיס ועוד המון דברים מושלים כאלה אשר עודם כמוסים ממכס ? הירו מי אביהם ? ומה שמו ? הלא כלכם העידו והגידו לפחות כי כלמו מולדות בני לאומים אחרים הם לא אחד בכס מהמוכס או גם מרכבותיכם הגדולים הנחמנים לפי דבריכם בכל בית ד' , אגם הזנילו גם המה הדשות צארן , אפני לכס את הקיידלדף בשפח , המירו לכס לקצר בלאנג והוא רחוס , להאמין במתעות , לחלל איש נכוד אחיו הגדול ממנו בחכמה ובמנין , ועוד דברים כאלה אשר אין להם שחר ואשר לא שערסו אבותינו הטובים מקדושיכם . משל למה הדבר דומה , להר גדול אשר חלה וגם סרה וילד עכבר קטן , וכן כל המוכס אך מוזרים ופרועים , עאזים להפקד בין חופצי איש החאוכים , מלהמנות בין חופצי איירכאש הנאורי , ועתה חללו לכס לדבר באיברי המשכילים אשר שלחם ה' למחיה בכל הארץ , ולפאר ולהערין אנשים אשר לא ידעו גם אז אשר לפניהם" — ולא ידעו האנשים האלה לענות אחרי דבר כי נכלמו , ובני עיירי אשר היו ענדי מחאו כמים לאמר "דן נח דן נח ! כי היה שמה קדלה גדולה מניבותי בני חורה ומשכילים .

הרצו עליכם ביום הקהל (1) לכפר פני הקדש אשר הללתם
 בספרי ש"ם חדש, כי הישנים נקרעו בקרב (2) לבלתי כונן
 עוד נר המיד בבית הכנסת (3) לרצות את פני ר' פייווע אולאק
 אשר נמל את שלו מתחת ידכם, ובזאת תשובו לאהליכם ואל
 תיראו כי נעזר לכם גם הגבאי וכל עוזריו.

ויושימו לנו מכתב גם מהרב המגיד אשר מלא את
 דבריהם וינחמו, ונשמח מאד להדברים האלה ונאות להתנאים
 השלישה ונאמר שלום, ויקראו אותם בני "תל מלח" לאכול
 אתם לחם, וישבו אתנו על השלחן ונהדש הברית בכוס מלא
 מסך. ויהי אחר אכלנו ויאיצו בנו המלאכים לשוב לזפרונה
 בלילה, ויען הגבאי שלנו ויאמר: "בל ישמע כזאת עד פיכם,
 לינו פה הלילה אתנו, כי לא נשוב לעירנו כמתנבנים בהשך
 ובאישון לילה כ"א יומם בקול תרועה, ובכוואנו שמה נחוג
 עוד שבעה ימים אחרים, כל ימי השקה בשלנו כל ימי החג"
 ונישן כלנו על הארץ ושנתנו ערבה לנו, כי בטרם באו
 המלאכים אלינו דאגנו בפתום, נפחדנו פחד מבית דין הגדול אשר
 בבית חורון התחת ון לאמר: "מה נעשה ובמה נצטרך באם יפקדו
 עלינו התשאה הגדולה הזאת להרם יד ולהכות באגרוף רשע בבית
 ה" ועתה כי נודע לנו כי לא יבואו עוד במשפט אתנו ורוח לנו, אף
 כי בשמענו עתה מפי השמש כי כפשע היה בינינו ובין בית
 האסורים, כיכל תושבי העיר היופה אחר לזעוק עלינו חמס שמה
 בבית חורון התחתון ומכתב הבקשה היכבר נכון כתוב וחתום ומסור
 בידו להרציו ליר השופט וזולוא עמד הרב בפרץ והכהן הנוצרי אשר
 שניהם שקדו על ממות הנפצעים, אז כבר הניעה הבקשה למחוז
 חפצה, ותקף מרת הדין היה מתוח עלינו. אך בעצת השנים האלה
 נעשח אספה רבה במוציא יום טוב האחרון ונטנו כל העם אחר
 הגפה

הגפה ואתר הנדר * וגמרו לעניש אותנו בהעונשים האכזריים
 למעלה, ולקרא לשלום לנו, ויוסף השמש, וועלקע" לספר: "כי זה
 שני ימים אשר הנהו מבקש אותנו בכל אלפי הישובים ולא מצאנו,
 עברנו", אמר בכבד ראש "בכל שדה קר הרש ואינכם, באנו עוד
 הרשפר, ועקבותיכם לא נודעו, ואמרנו לשוב לזפרונה, והנה הבל
 שכורים נגדנו ובשר ווי"ש בידם להביא "תל מלח" ולשמה,
 ויקחו אותנו אתם בהוקה ונמצא אתכם פה לתננו, ועתה אל
 תאחרנו, כי מתכים ודואנים לכם בעיר זפרונה חותניכם ונשותיכם
 ושנית, הלא אתכם איציק הרופא, והוא נדרש לנו מאד להפאות
 עוד כל מחין אשר עוד לא נרפא, וכי גם ר' ראובן הזקן מסר
 האיסקאסקע אך נשמתו בו, כי נרמס ברגלי העם בליל התבוסה
 ועוד רבים כואבים וגוחים!". הבקר אור ואנחנו קמנו והיינו
 נכונים לדרך, אף פרנס העיר דבר אתנו קשות ויאמר: האכול ושתה
 וגם שמה בעירנו זאת ולעובה בלאט כנס ממחתרת? או כבן פרוץ
 הנמלט אחרי עישותו המזמתה בטרם יכיר איש את רעהו? ובטרם
 נרוק את הקנקנים אשר החלנו לשתות בחד? ועתה אם בינה בל
 תוסיפו דבר בדבר הוה פן יפגעו בכם אנשי העיר אנשי השם אנשים
 נכורים לשתות וין מעולם, ונאספתם כאיש אחד, הוי נפשי! כי לא
 תסורו כוה עד הצות היום אם גם ימותו הצ' כם שמה בזפרונה.
 "בן דברת" ענינו כלנו: "לא נסור מפה עד הצות היום" ונתפלל

והיה

(* הגות (חינוך רעפוטאציע) בלבונו "חידוש טייך" להמר על פן
 חסידי העשה בעיר קאניס, קהל חיצע גיזעסין חויף דעם פלאקקען ומקורו
 נחדשם קהלה י"ט, דברי חכמים בנחת נשמעים זה עומד וזכית דינו, אמר
 ה' בן - זמנו אחר הגפה והחר הגדל למנו מה הגאס ים לנו? אנו נאספם
 ימים וחודשים ומשלימים ציחור", ומעם אחר הנדר: מהיחס לו עניים ולא
 היה להם ביה ועד מנוחה לאספס וישנו אחורי הגדל או אחורי הגפה, וכן יש
 לנו מנוח או מנוח חיים מקור בלחה הגדה, או מנוח.

[1]

כלנו ביחד בנגון של יום טוב, ובין כה וכה נאספו אלינו כל בני העיר ונשתה רב יתר מתמול, ואחר הצות היום עזבנו את העיר והתושבים שלחנו עד הר שפר בתפים ובמהלות ובכנורות, והבדתן בראשם, החליל הכה לפנינו, נוגנים וזרים כחוללים ^(קאזענעוויק) מרביבתם בגדיהם הפוכים ופניהם מפותמים משחקים בעצי גורף ^(קאזענעוויק) בלוהות תנורים ^(זאסניקעס) וירעשו ההרים לקולם. לא נעשה כבוד כזה לכל רב ושליט, ויפרדומאתנו בנעתרות נשיקות אשר התוו על פנינו תוי הפיה (הוס) ואנחנו ישרנו לכת הלוף ורנן עד בואנו אל קיר חרש, שם עמדנו ורהצנו את פנינו, ונסרוק את שערי ראשינו, כי אמרנו אין לבא העירה כפיהוים וריקים והשמש שנס את מתנו וירין לפנינו העירה לבשר בואנו, ויחדרו כל בני העיר לקראתנו, ויפגשנו על הגשר.

[17] 180

בריתנו שלום

על הגשר! הוא הגשר הבנוי על נהר קטן (ס) אשר הכו עליו פליטי הצרפתים בנוסם לפני הרוססים ויפשטו או בשוכם על כל הככר ויבזו וגם אמרו להאביד שריד מזפרונה באש, ויהי כי השיגם הקאזאקין התקבצו נדהי צרפת האלה על הגשר הזה ויהיו לאמדה אחת, וביניהם עוד נושק רובי קנה רובה, והרוססים מתי מספר כחשיף עזים נגדם וילחמו בס ויכוס כי אמצו להם יושבי העיר בזעקתם לפני ה' בקרש ויהי לנס. ויקראו שם הגשר כשם הנהר, "סונאצא" לאמר: יצא השונא מעירנו, וינחשו לפגשנו עליו באמרם: כי שמו נאה לתשלום, והשלום נאה לשמו; על הגשר העתי הזה ^(זאסניקעוויק) מצאנום נחיתים מלכשים בבגדים כי כששי נחיתה

נחיתה זאת והיום פנה לערוב, נושא דגל שלומים משמלת לבנה עמד בראשם, אחריו המגיד והגבאי הגדול, וכראותם אותנו כנגד הנוף הנדגל בסודרין ויקרא בקול עז: "שלום! שלום! שלום! לאורחים נכבדים ואהובים!" "שלום לתושבים נכבדים ולעירם!" ענינו כלנו פה אחד, "אחינו אתם! אחינו אתם! שובו אתנו לעירנו!" אמר לנו הגבאי, "הננו אהאנו לכם!" "השבנו אותם וכן נשב אתכם לשלום!" "ולכן אתם שלום וכל אשר לכם שלום!" פצו פה ואמרו, והחון ומקהלתו פצחו רנה והביאונו העירה בשמחה רבה, ונסב איש לביתו, ושמה בא כל חיתן את חתנו על החשבון, אך הילדות ת חם מהרה כי ביום המחר עשינו הג גדול ונשמח היום כלו וכתרתו את בני העיר יחד. בליל שבת נעשה אורים גדולים (בעלויטצונגען) בבית הכנסת, ובבקר התפלל החון עם מקהלתו, עלינו לתורה ונדר נדרים. אחר זה דרש המגיד דרוש נחמד יסודתו על האהבה ועל השלום, ויוכה אותנו הצדדים השנים על אשר העינו וחטאנו לך ואיש אל רעהו.

ויוסף האיש האמת לדבר הפעם כיד האמת והתבונה עליו ויאמר, "וכן ראיתי בכל ריב בכל משטמה בכל מחלוקה ובכל קרע (סיסמא) בהרתות, המה אך תוצאות הוספות מצות וגדרים הנו רעים בהעיקר ומהרסים היסודות, החברות חייבות אשה רעותה. תחצנה העם לכתות רכבות ויהתים כמו צאן נפרשות ביום ענן, ואתם בני הנעורים תכם כשו אלה ביסודכם פה, נר המיד" ובהקומכם חברה חדשה בעיר הזאת, אשר לא ידעה מתמול שלשום, יראו את ד' גם בלעדה, והאמת והשלום אהבו, כי יקר השלום בעיני

בעיני ר' טובה, והאמת מחלב אילים * ולכן כחפץ לבכר
 הפירו שם הברה מקרבנו כי כלנו חברים בדבר ד' א'
 התפלה קרא וזמן את כל בני העיר אליו ויעש לפני
 בקה גדולה, וכעב עשינו משה, ונשיש עד הבקר,
 מיווע אולאק לא היה אז בעיר כי הלך לעשרות עיר לא
 את אשר הותיר אחריו ביום העבר, וש' אלינו אף לשב
 תנוכה כי אז מסרנו את השם לבני העיר, ונכפר גם את
 פניו במשתאות קטנות אשר עשה י' מאתנו לפני
 ויעתר לנו, והעיר זפרונה" שוק

* ומי יודע אם לא לזאת כיון הכניא זכריה מ' בפמ"א : "אז
 הכנישו ולום העשיתי יס' לבית יהודה לשטון ולמחה ולמועדים טוב
 והאמת והשלום אהבו" בידעו כי בימי המועדים יקראו קד למהלוק
 על דרך א' אוכל און ופזרה".